პროლეტარებო ყველა ქვეყნისა, შეერთდით!

ლიტერატურა და ხელოვნება

საქართველოს საბჭოთა მწერლების კავშირის და ხელოვნების საქმეთა სამმართველოს ყოველკვირეული ორგანო

№ 8, 10 დეკემბერი, 1943 წ. ფასი 1 მანეთი

დღეს ნომერშია:

სამი მოკავშირე სახელმწიფოს — საბჭოთა კავშირის, ამერიკის შეერთებული შტატებისა და დიდი ბრიტანეთის ხელმძღვანელთა კონფერენცია თეირანში.

ემელიან იაროსლავსკი.

რ. გვეტაძე—მეგობრის სისხლი.

გ. კაჭახიძე—არ მოდიოდა მისგან ბარათი (ლექსი).

უ. ჯაფარიძე—ფერწერის ახალგაზრდა ოსტატები.

ლ. ავალიანი—თამარ აბაკელია.

ჭ. ირემაძე—ნიშის ხევთან.

გ. შატბერაშვილი — დაღუპული გმირის სურათთან (ლექსი).

პროფ. შ. ასლანიშვილი — ნორჩი მუსიკოსები.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

სამი მოკავშირე სახელმწიფოს—საბჭოთა კავშირის, ამერიკის შეერთებული შტატებისა და დიდი ბრიტანეთის ხელმძღვანელთა კონფერენცია თეირანში

28 ნოემბრიდან 1 დეკემბრამდე თეირანში შესდგა სამი მოკავშირე სახელმწიფოს ხელმძღვანელების—სსრ კავშირის სახალხო კომისართა საბჭოს თავმჯდომარე ამხანაგ ი. ბ. სტალინის, ამერიკის შეერთებული შტატების პრეზიდენტ ბ-ნ ფ. დ. რუზველტის, დიდი ბრიტანეთის პრემიერ-მინისტრ ბ-ნ უ. ჩერჩილის კონფერენცია.

კონფერენციის მუშაობაში მონაწილეობას იღებდნენ:

საბჭოთა კავშირიდან—საგარეო საქმეთა სახალხო კომისარი ამხ. ვ. მ. მოლოტოვი, მარშალი კ. ე. ვოროშილოვი;

შეერთებული შტატებიდან — პრეზიდენტის სპეციალური თანაშემწე ბ-ნი გ. ჰოპკინსი, ელჩი სსრ კავშირში ბ-ნი ა. ჰარიმანი, ა. შ. შტატების არმიის შტაბის უფროსი—გენერალი დ. მარშალი, ა. შ. შტატების სამხედრო-საზღვაო ძალთა მთავარსარდალი—ადმირალი ე. კინგი, ა. შ. შტატების სამხედრო-საჰაერო ძალთა შტაბის უფროსი—გენერალი გ. არნოლდი, ა. შ. შტატების არმიის მომარაგების უფროსი—გენერალი ბ. სომერველი, პრეზიდენტის შტაბის უფროსი—ადმირალი უ. ლეგი, სსრ კავშირში მყოფი ა. შ. შტატების სამხედრო მისიის უფროსი—გენერალი რ. დინ;

დიდი ბრიტანეთიდან—საგარეო საქმეთა მინისტრი ბ-ნი ა. იდენი, ელჩი სსრ კავშირში ბ-ნი ა. კერი, იმპერიის გენერალური შტაბის უფროსი—გენერალი ა. ბრუკი, ფელდმარშალი დ. დილი, პირველი საზღვაო ლორდი — ფლოტის ადმირალი ე. კენინგჰემი, დიდი ბრიტანეთის საჰაერო-საჰაერო ძალთა შტაბის უფროსი—ავიაციის მთავარი მარშალი ჩ. პორტალი, თავდაცვის მინისტრის შტაბის უფროსი—გენერალი ჰ. ისმეი, სსრ კავშირში მყოფი დიდი ბრიტანეთის სამხედრო მისიის უფროსი—გენერალი გ. მარტელი.

კონფერენციამ მიიღო დეკლარაცია გერმანიის წინააღმდეგ ომში სამი სახელმწიფოს ერთობლივი მოქმედებისა და ომისშემდგომი თანამშრომლობის შესახებ, აგრეთვე დეკლარაცია ირანის შესახებ. დეკლარაციების ტექსტები ქვეყნდება. (საკდესი).

სამი სახელმწიფოს დეკლარაცია

ჩვენ, შეერთებული შტატების პრეზიდენტი, დიდი ბრიტანეთის პრემიერ-მინისტრი და საბჭოთა კავშირის პრემიერი, უკანასკნელი ოთხი დღის განმავლობაში ერთმანეთს ვხვდებოდით ჩვენი მოკავშირის—ირანის დედაქალაქში და ჩამოვაყალიბეთ და დავადასტურეთ ჩვენი საერთო პოლიტიკა.

ჩვენ გამოვთქვამთ ჩვენს მტკიცე გადაწყვეტილებას იმაში, რომ ჩვენი ქვეყნები ერთობლივად იმუშავებენ, როგორც ომის დროს, ისე შემდგომ მშვიდობიან დროს.

რაც შეეხება ომს, ჩვენი სამხედრო შტაბების წარმომადგენლები მონაწილეობდნენ ჩვენს მოლაპარაკებაში მრგვალ მაგიდასთან, და ჩვენ შევათანხმეთ ჩვენი გეგმები გერმანიის შეიარაღებული ძალების მოსპობისა. ჩვენ მივაღწიეთ სრულ შეთანხმებას იმ ოპერაციების მასშტაბისა და ვადების შესახებ, რომლებიც დაიწყება აღმოსავლეთიდან, დასავლეთიდან და სამხრეთიდან.

ჩვენ მიერ აქ მიღწეული ურთიერთგაგება უზრუნველჰყოფს ჩვენს გამარჯვებას.

რაც შეეხება მშვიდობიან დროს, ჩვენ დარწმუნებული ვართ, რომ ჩვენს შორის ხარისებული თანხმობა უზრუნველჰყოფს მტკიცე მშვიდობიანობას. ჩვენ მთლიანად ვაღიარებთ იმ მაღალ პასუხისმგებლობას, რაც გვაწევს ჩვენ და ყველა გაერთიანებულ ერს, ისეთი მშვიდობიანობის განხორციელებისათვის, რომელსაც ძოიწონებს დედამიწის ხალხთა უდიდესი მასა და რომელიც თავიდან აგვაცილებს ომის უბედურებასა და ჩაშინელებას მრავალი თაობის განმავლობაში.

ჩვენს დიპლომატიურ მრჩეველებთან ერთად ჩვენ განვიხილეთ მომავლის პრობლემები. ჩვენ ვეცდებით ითანამშრომლოს და აქტიური მონაწილეობა მიიღოს ყველა ქვეყანამ, დიდმა და პატარამ, რომელთა ხალხებმა, ჩვენი ხალხების მსგავსად, გულითა და გონებით მოანდომეს თავისი თავი ტირანიის, მონობის, ჩაგვრისა და შეუწყნარებლობის მოსპობის ამოცანას. ჩვენ მივესალმებით მათს შემოსვლას დემოკრატიული ქვეყნების მშვიდობიან ოჯახში, როცა ისინი ამას მოისურვებენ.

მსოფლიოში ვერავითარი ძალა ვერ შეგვაშლის ჩვენ ხელს ვსაპოთ გერმანიის არმიები ხმელეთზე, მათი წყალქვეშა ნავები ზღვაში და ვანგრიოთ მათი სამხედრო ქარხნები ჰაერიდან.

ჩვენი შეტევა ულმობელი და მზარდი იქნება.

დავამთავრეთ რა ჩვენი მეგობრული თათბირი, ჩვენ დარწმუნებით ველით იმ დღეს, როცა მსოფლიოს ყველა ხალხი იცხოვრებს თავისუფლად, ტირანიის მოქმედების განუცდელად, და თავისი სხვადასხვა მისწრაფებისა და თავისი სინიდისის შესაბამისად.

ჩვენ აქ მოვედით იმედითა და მტკიცე გადაწყვეტილებით. აქედან ჩვენ მივდივართ, როგორც სულისკვეთებითა და მიზნით ნამდვილი მეგობრები.

ხელმოწერილია თეირანში 1943 წლის 1 დეკემბერს.

რუზველტი
სტალინი
ჩერჩილი

სამი სახელმწიფოს დეკლარაცია ირანის შესახებ

შეერთებული შტატების პრეზიდენტს, სსრ კავშირის პრემიერსა და შეერთებული სამეფოს პრემიერ-მინისტრს, რომლებიც მოეთათბირნენ ერთმანეთს და ირანის პრემიერ-მინისტრს, სურთ განაცხადონ მათი სამი მთავრობის საერთო თანხმობა ირანთან მათი ურთიერთდამოკიდებულების შესახებ.

შეერთებული შტატების, სსრ კავშირისა და შეერთებული სამეფოს მთავრობანი სცნობენ იმ დახმარებას, რაც გასწია ირანმა საერთო მტრის წინააღმდეგ ომის წარმოების საქმეში, განსაკუთრებით გააადვილა რა ტვირთის გადაზიდვა საზღვარგარეთიდან საბჭოთა კავშირში.

ამ სამ მთავრობას შეგნებული აქვს, რომ ომმა სპეციფიკური ეკონომიური სიძნელენი გამოიწვია ირანისათვის, და ისინი დათანხმდნენ, რომ წინანდებურად გაუწევენ ირანის მთავრობას ისეთ ეკონომიურ დახმარებას, როგორიც კი შეიძლება გაეწიოს, თუ მხედველობაში მივიღებთ იმ დიდ მოთხოვნებს, რომლებსაც უყენებენ მათ მათი საომარი ოპერაციები მთელ მსოფლიოში და სატრანსპორტო საშუალებების, ნედლეულისა და მომარაგების ნაკლებობა სამოქალაქო მოხმარებისათვის, რასაც ადგილი აქვს მთელ მსოფლიოში.

ითვალისწინებენ რა ომისშემდგომ პერიოდს, შეერთებული შტატების, სსრ კავშირისა და შეერთებული სამეფოს მთავრობები ეთანხმებიან ირანის მთავრობას იმაში, რომ ყოველგვარი ეკონომიური პრობლემები; რომლებიც კი წამოიჭრება ირანის წინაშე საომარი მოქმედების დამთავრების შემდეგ, ძალიანად უნდა იქნან განხილულნი იმ ეკონომიურ პრობლემებთან ერთად, რომლებიც წამოიჭრება გაერთიანებული ერების სხვა წევრების წინაშე,—კონფერენციებისა ან საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ, რაც მოწვეული ან შექმნილი იქნება საერთაშორისო ეკონომიური საკითხების განსახილველად.

შეერთებული შტატების, სსრ კავშირისა და შეერთებული სამეფოს მთავრობებს ირანის მთავრობასთან ერთად სურთ შენარჩუნებულ იქნას ირანის სრული დამოუკიდებლობა, სუვერენიტეტი და ტერიტორიული ხელუხლებლობა. ისინი ვარაუდობენ ირანის მონაწილეობას სხვა მშვიდობისმოყვარე ერებთან ერთად საერთაშორისო მშვიდობიანობის, უშიშროებისა და პროგრესის დამყარებაში ომის შემდეგ ატლანტიკის ქარტიის პრინციპების შესაბამისად, რომელსაც ხელი მოაწერა ოთხივე მთავრობამ.

ჩერჩილი
სტალინი
რუზველტი

1943 წლის 1 დეკემბერი.

ბ-ნმა უ. ჩერჩილმა ამხ. ი. ბ. სტალინს გადასცა საპატიო მახვილი სტალინგრადისათვის

29 ნოემბერს თეირანში დიდი ბრიტანეთის პრემიერ-მინისტრმა ბ-ნმა უ. ჩერჩილმა სსრ კავშირის სახალხო კომისართა საბჭოს თავმჯდომარეს ამხ. ი. ბ. სტალინს გადასცა საპატიო მახვილი—დიდი ბრიტანეთის მეფე გეორგ VI-ის საჩუქარი სტალინგრადის მოქალაქეებისათვის ქალაქის გმირული დაცვის აღსანიშნავად.

მახვილის გადაცემას დაესწრნენ ა. შ. შტატების პრეზიდენტი ბ-ნი ფ. დ. რუზველტი, საგარეო საქმეთა სახალხო კომისარი ამხ. ვ. მ. მოლოტოვი, მარშალი კ. ე. ვოროშილოვი, დიდი ბრიტანეთის საგარეო საქმეთა მინისტრი ბ-ნი ა. იდენი, დიდი ბრიტანეთის ელჩი სსრ კავშირში ბ-ნი ა. კერი, ბრიტანეთის იმპერიის გენერალური შტაბის უფროსი—გენერალი ა. ბრუკი, ფელდმარშალი დ. დილი, პირველი საზღვაო ლორდი—ფლოტის ადმირალი ე. კენინგჰემი, დიდი ბრიტანეთის სამხედრო-საჰაერო ძალთა შტაბის უფროსი—ავიაციის მთავარი მარშალი ჩ. პორტალი, დიდი ბრიტანეთის თავდაცვის მინისტრის შტაბის უფროსი—გენერალი ჰ. ისმეი, სსრ კავშირში მყოფი დიდი ბრიტანეთის სამხედრო მისიის უფროსი—გენერალი გ. მარტელი, ა. შ. შტატების პრეზიდენტის სპეციალური თანაშემწე ბ-ნი გ. ჰოპკინსი, ა. შ. შტატების არმიის შტაბის უფროსი—გენერალი დ. მარშალი და სხვ.

ბ-ნმა უ. ჩერჩილმა და ამხ. ი. ბ. სტალინმა მოკლე სიტყვებით მიმართეს ერთმანეთს.

გამოკრიფებული იყო საპატიო ყარაული წითელი არმიისა და ბრიტანეთის ჯარების ნაწილებისაგან. სამხედრო ორკესტრმა შეასრულა საბჭოთა კავშირის და დიდი ბრიტანეთის სახელმწიფო ჰიმნები. (საკდესი).

ამხ. ი. ბ. სტალინის საუბარი ირანის შაჰ მუჰამედ რეზა პეჰლევისთან

1 დეკემბერს სსრ კავშირის სახალხო კომისართა საბჭოს თავმჯდომარე ამხ. ი. ბ. სტალინი სადარბაზოდ ეწვია ირანის შაჰს მუჰამედ რეზა პეჰლევის მის სასახლეში თეირანში.

შაჰთან საუბარი მეგობრულ და გულითად ხასიათს ატარებდა და ერთ საათზე მეტხანს გაგრძელდა.

საუბარს დაესწრნენ სსრ კავშირის საგარეო საქმეთა სახალხო კომისარი ამხ. ვ. მ. მოლოტოვი და სსრ კავშირის საქმეთა რწმუნებული ირანში ამხ. მ. ა. მაქსიმოვი. (საკდესი).

ამხ. ი. ბ. სტალინის საუბარი ირანის პრემიერ ბ-ნ ა. სოჰეილისთან

1 დეკემბერს სსრ კავშირის სახალხო კომისართა საბჭოს თავმჯდომარემ ამხ. ი. ბ. სტალინმა თეირანში, საბჭოთა საელჩოში, მიიღო ირანის მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარე ბ-ნი ა. სოჰეილი. საუბარს დაესწრნენ საგარეო საქმეთა სახალხო კომისარი ამხ. ვ. მ. მოლოტოვი, ირანის საგარეო საქმეთა მინისტრი ბ-ნი მ. საედი და სსრ კავშირის საქმეთა რწმუნებული ირანში ამხ. მ. ა. მაქსიმოვი. (საკდესი).

ამხ. ვ. მ. მოლოტოვის საუბარი ირანის პრემიერ ბ-ნ ა. სოჰეილისთან და საგარეო საქმეთა მინისტრ ბ-ნ მ. საედთან თეირანში

27 ნოემბერს საგარეო საქმეთა სახალხო კომისარი ამხ. ვ. მ. მოლოტოვი ეწვია ირანის საგარეო საქმეთა სამინისტროს, სადაც ესაუბრა ირანის მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარე ბ-ნ ა. სოჰეილის და საგარეო საქმეთა მინისტრ ბ-ნ მ. საედს.

საუბარს დაესწრო სსრ კავშირის საქმეთა რწმუნებული ირანში ამხ. მ. ა. მაქსიმოვი. (საკდესი).

დიდი ბრიტანეთის პრემიერ ბ-ნ უ. ჩერჩილის დაბადების დღისადმი ზეიმობა თეირანში

თეირანი, 30 ნოემბერი (საკდესი). 30 ნოემბერს თეირანში, დიდი ბრიტანეთის მისიის შენობაში, გაიმართა საზეიმო ვახშამი დიდი ბრიტანეთის პრემიერ-მინისტრის, ბ-ნ უ. ჩერჩილის დაბადების დღის აღსანიშნავად; ამ დღეს ბ-ნ ჩერჩილს 69 წელი შეუსრულდა. ვახშამზე იყვნენ: თეირანის კონფერენციის მონაწილენი ა. შ. შტატების პრეზიდენტის ბ-ნ ფ. დ. რუზველტისა და სსრ კავშირის სახალხო კომისართა საბჭოს თავმჯდომარის ამხ. ი. ბ. სტალინის მეთაურობით, აგრეთვე თეირანში მყოფ დიდი ბრიტანეთის მისიის თანამშრომლები და სხვა სტუმრები, რომელთა შორის იყვნენ: ბ-ნ უ. ჩერჩილის ქალიშვილი ქ-ნი ს. ჩერჩილი, მისი ვაჟი კაპიტანი რ. ჩერჩილი და რუზველტის ვაჟი პოლკოვნიკი ე. რუზველტი.

ინგლისური ჩვეულების მიხედვით, სადღესასწაულო ქადაზე ენთო ცვილის 69 სანთელი.

საბჭოთა კავშირის მხრიდან დაესწრნენ აგრეთვე საგარეო საქმეთა სახალხო კომისარი ამხ. ვ. მ. მოლოტოვი და მარშალი კ. ე. ვოროშილოვი.

ვახშამმა მეგობრულ ვითარებაში ჩაიარა.

ამხ. ი. ბ. სტალინი და ბ-ნი ფ. დ. რუზველტი გულთბილად მიესალმნენ ბ-ნ უ. ჩერჩილს და უსურვეს მას ჯანმრთელობა და წარმატებანი.

ემელიან იაროსლავსკი

მთელმა საბჭოთა ხალხმა უღრმესი გულისტკივილით მოისმინა ცნობა იმის შესახებ, რომ სამ დეკემბერს გარდაცვალა ბოლშევიკური პარტიის უხუცესი მოღვაწე, პარტიის იდეების მგზნებარე პროპაგანდისტი, მშრომელთა საქმისათვის თავდადებული მებრძოლი — ამხანაგი ემელიან მიხეილის-ძე იაროსლავსკი.

ამხ. იაროსლავსკის ცხოვრება ორგანიულად არის დაკავშირებული ბოლშევიკური პარტიის ცხოვრებასა და ბრძოლასთან. იგი არის ერთ-ერთი თვალსაჩინო წარმომადგენელი ბოლშევიკების იმ სახელოვანი კოჰორტისა, რომლის მოღვაწეობამაც მომზადა ნიადაგი ოქტომბრის დიდი რევოლუციისათვის და რომლის ეთაურობითაც შეიქმნა ახალი ქვეყანა, ახალი ტიპის სახელმწიფო. სიყრმის წლებიდანვე ამხ. იაროსლავსკიმ მთელი თავისი ცხოცხლე, მთელი თავისი დაუცხრომელი ენერგია მიუძღვნა ჩვენი ქვეყნის მშრომელთა განთავისუფლების საქმეს, ჩვენი დიდი სამშობლოს სამეურნეო და კულტურული აყვავების საქმეს. სიჭაბუკიდანვე, ჩადგა რა რევოლუციურ მებრძოლთა რიგებში, ამხ. იაროსლავსკიმ გაიარა არალეგალური ბრძოლის ძნიმე და გრძელი გზა. ჩვენი თვალწინ დგანელი სამშობლოს მრავალი ოლქი და მრავალი ქალაქი იცნობს ამხ. იაროსლავსკის როგორც შესანიშნავ ბოლშევიკ-ორგანიზატორს, რომელმაც ღრმა კვალი გაავლო ჯერ 1905 წლის რევოლუციურ მოძრაობაში, ხოლო შემდეგ დიდი ოქტომბრის გადატრიალებისათვის გაჩაღებულ მუშაობაში. მშრომელთა საქმის უსაზღვრო ერთგულებისათვის, დაუცხრომელი რევოლუციური მოღვაწეობისათვის მეფის მთავრობისაგან ამხ. იაროსლავსკის წლად ხდად დევნა, პატიმრობა, გადასახლება, მორალური დამცირება, წამება. მაგრამ ამ მწვავე ეკლიანმა გზამ ოდნავადაც ვერ გასტეხა მისი ნებისყოფა, ოდნავადაც ვერ შეანელა მისი საბრძოლო სულისკვეთება. ყოველი განსაცდელიდან იგი მუდამ გაკაჟებული და უფრო მეტი საბრძოლო მისწრაფებით აღჭურვილი გამოდიოდა. ლენინ-სტალინის პარტიის რიგებში ხანგრძლივმა თავდადებულმა მუშაობამ გააძლიერა მასში ის მაღალი მორალურ-იდეური თვისებები, რომლებიც ასე ამკობენ ყოველ დიდ ბოლშევიკს და რომლებიც მუდამ სამაგალითოდ დარჩება საბჭოთა ხალხის ახლანდელი და მომავალი თაობისათვის.

ფრიად მნიშვნელოვანია მისი როლი, როგორც საბჭოთა პრესის ერთ-ერთი თვალსაჩინო მოღვაწისა, რომელიც დაუცხრომლად იღწოდა იმისათვის, რათა უფრო მეტად განემტკიცებინა საბჭოთა პრესა. როგორც ლენინ-სტალინის დიადი პარტიის ქედმოუხრელი მებრძოლი, ამხ. იაროსლავსკი მხურვალედ და დაუნდობლად ებრძოდა ოპორტუნისტებს, მუშათა კლასის ყველა მტერს, დაწყებული მენშევიკებით და გათავებული ტროცკისტ-ბუხარინელი ჯაშუშებით. საბჭოთა ხალხი აფასებდა და აფასებს ამხ. იაროსლავსკის, როგორც ერთ-ერთ საუკეთესო და უალრესად პოპულარულ პუბლიცისტს, რომლის კალამსაც ეკუთვნის ნამდვილი ბოლშევიკური მგზნებარებით, ღრმა იდეურობით და პრინციპულობით დაწერილი სტატიები პარტიულ და საბჭოთა პოლიტიკის საკითხებზე.

დაუვიწყარია მისი ღვაწლიც, როგორც ისტორიული ჟურნალების რედაქტორისა, როგორც „საბჭოთა კავშირში სამოქალაქო ომის ისტორიის“ მეორე ტომის ერთ-ერთი შემდგენელის და რედაქტორისა.

იგი ღრმა ერუდიციის, ფართო გონებრივი ჰორიზონტის, მრავალმხრივი ცოდნით აღჭურვილი პუბლიცისტი და მეცნიერი იყო. თავის პუბლიცისტურ წერილებში და მეცნიერულ ნარკვევებში ამხ. იაროსლავსკი იძლეოდა იმის შესანიშნავ მაგალითს, თუ როგორ უნდა ლიტერატურულ სახეებს გამოყენება პუბლიცისტიკაში, თუ როგორ უნდა მოიმარჯვო ისინი, რომ ყოველი პუბლიცისტური წერილი აქციო მგზნებარე და ცხოველ გამოსვლად, მჭრელ და ბასრ იარაღად ხალხის ორგულთა და სამშობლოს მტრების წინააღმდეგ. ამხ. ე. იაროსლავსკის აზრს ხელოვნების ამა თუ იმ ფაქტზე, ამა თუ იმ ლიტერატურულ მოვლენაზე განსაკუთრებული ინტერესით და დაძაბული ყურადღებით ისმენდნენ საბჭოთა ხელოვნებისა და ლიტერატურის მოღვაწენი, მთელი ჩვენი საბჭოთა საზოგადოებრიობა, რადგან ჩვენი საზოგადოებრიობა ამხ. ე. იაროსლავსკის ყოველთვის სთვლიდა იმ დიდ პუბლიცისტ მოღვაწედ, რომელიც ხელოვნების თუ ლიტერატურის ამა თუ იმ მოვლენას აფასებდა არა როგორც კარჩაკეტილი ვიწრო ლიტერატურული ინტერესებით შემოფარგლული ადამიანი, არამედ როგორც სახელმწიფო მოღვაწე, რომლისთვისაც ხანგრძლივ ბრძოლასა და ცხოვრებას დიდი გამოცდილება მიუცია და, რომელიც ამ გამოცდილების მიხედვით ამოწმებს ხელოვნების თუ ლიტერატურული მოვლენის იდეურ და მხატვრულ ღირებულებას.

მარად მისაბაძი იქნება ყოველი საბჭოთა პატრიოტისათვის ამხ. იაროსლავსკის დაუცხრომელი მოღვაწეობა დიდი სამამულო ომის დღეებში. მძიმე სენით ლოგინზე დაკრული ე. იაროსლავსკი ნამდვილი პატიოსანი ადამიანით ვანაგრძობდა თავის აქტიურ პოლიტიკურ მოღვაწეობას. საბჭოთა ადამიანები მოუთმენლად ელოდნენ მის ყოველ გამოსვლას რადიოში, მის მკვეთრ მგზნებარე საბრძოლო სტატიას ჩვენს ჟურნალ-გაზეთებში. მისი ყოველი სიტყვა, საძულველი მტრის გასაგმირად დაწერილი, მისი ყოველი სიტყვა, ჩვენი მეომრების და ჩვენი ხალხის სიმტკიცის შესახებ თქმული, მუდამ მხნეობას ბადებდა და სულიერ გაკაჟებას იწვევდა ყოველ საბჭოთა მოქალაქეში, რადგან ამ სიტყვას ამბობდა ის ადამიანი, რომელსაც არა ერთი და ორი მძიმე განსაცდელი გადაუტანია, ადამიანი, რომლის თავზეც ბევრჯერ მძაფრ ქარტეხილს გადაუვლია, მაგრამ რომელსაც არასოდეს ერთი ნაბიჯითაც უკან არ დაუხევია თავისი საბრძოლო გზიდან.

2 დეკემბერს „პრავდაში“ გამოქვეყნებული სტატია ამხ. ე. იაროსლავსკისა არის შესანიშნავი ფინალი მისი მგზნებარე პუბლიცისტური მოღვაწეობისა.

„დაე ცოცხლობდეს, — სწერდა თავის წერილის დასკვნაში ამხ. ე. იაროსლავსკი, — ჩვენი საუკუნის უკეთილშობილესი იდეებით ჩვენი შემაიარაღებელი, მთელი საბჭოთა ხალხის საბრძოლველად და გამარჯვებისათვის აღმაფრთოვანებელი, მაორგანიზებელი პარტია ლენინ-სტალინისა, პარტია ბოლშევიკებისა... მაშ ყველამ ხელშეუშვებლად ვიმუშაოთ იმისათვის, რომ ყოველ ჩვენგანს შეეძლოს სთქვას: „დიად სამშობლოსათვის ბრძოლის დიად საქმეში თუნდაც მცირე, მაგრამ მაინც არის ჩემი წვლილი. მე გავაკეთე ყველაფერი, რაც შემეძლო და მოვალე ვიყავ გემეკეთებინა, როგორც ჩვენი დიდი სამშობლოს პატრიოტმა, იმისათვის, რომ მოახლოვდეს გამარჯვების სასიხარულო დღე“.

თუ ამ სიტყვებს მათ ავტორზე გავავრცელებთ, სრული საფუძველი გვექნება ვთქვათ, რომ ამხ. ე. იაროსლავსკიმ დიდი პატრიოტული გზნებით, სამშობლოსა და ლენინ-სტალინის პარტიისადმი უსაზღვრო ერთგულებით გააკეთა ყველაფერი, რათა მოეახლოვებინა ფაშისტ ბარბაროსებზე საბჭოთა ხალხის გამარჯვების სასიხარულო დღე.

მეგობრის სისხლი

ნაკვეთი მეოთხე. ნამდვილი ამბავი.

რაულდენ გვეტაძე

ნოდარს ალიონზე გაეღვიძა. პირველადვე მელია შენიშნა. ზედ სასთუმალთან, ორმოს კიდურზე გადმომდგარი ცხოველი, ბრჭყვიალა ღილების მსგავსი თვალებით, უტიფრად დაცქეროდა გულალმა მწოლარეს. ცა არა სჩანდა—ორმოს ირგვლივ კელაპტრებივით ჩამორიგებულ არყების კენწეროებს ლეჩაქივით ეფინათ დილის ბური.

უჩვეულო სიჩუმე იდგა. კარგა ხანს ვერ ძოისაზრა, სად იყო. მერე თანდათან მოაგონდა, როგორ ჩასვა გუშინ ნავში თავის მაგივრად მარინა, როგორ დაეღუპა შუა მდინარეში ცხენი, როგორ გამოსცურა ნაპირამდე. შემდეგ რა მოხდა, ვეღარ გაიხსენა. ვერც იძას მიხვდა, თუ ასე სახელახელოდ ამოთხრილ ორმოში რატომ იწვა დედაშობილა და უთვისტომოდ მიტოვებული.

ერთბაშად უსიამო გრძნობამ მოიცვა. ყვეშ-გაგებული მაზარა ყინულივით ცივი ეჩვენა. ზევიდან სანინად წახურულ მეორე მაზარასაც დაჰკარგოდა სითბო. სწრაფად წამოჯდა. დაინახა, თავის ფეხებთან ვიღაცა. საკარვე ფარდაში გახვეული, კუნძივით იდგა.

გეეხარდა, ამ სამარეში მარტო რომ არ იყო.

— ვინა ხარ?—შესძახა და თავისივე ხმის გაგონებამ ძხნეობა დაუბრუნა.—დროა გაღვიძო, არ გესმის? — ახლა უფრო რიხით დაუძახა მან ძძინარეს, თანაც ფეხით შეანჯღრია.

უცნობი შეიმმუშნა, ჩალისფერი ფალასი თავიდან გადაიგდო და ფართოდ გახელილი თვალები ნოდარს მიაპყრო.

— მარინა!—აღტაცებით წამოიძახა ნოდარმა, მაგრამ ღიმილი სწრაფად შეიკავა და ცოტა დაფიქრების შემდეგ სთქვა:—არაფერი მესმის!

ფართო მხრები, მაგარ-კუნთებიანი მკლავები და ბალნით ოდნავ შეფოთლილი მყერდი თოვლივით უქათქათებდა ნოდარს. მაჯებამდე მზისაგან გატრუსული ხელები. სახე და ნახევარი კისერი კი თითქოს წაკერებული ჰქონდა.

მარინას ღაწვები წამოუწოლდა. უხერხულობის გასაქარწყლებლად სწრაფად წამოდგა. ხალათი შეისწორა.

— შენ ყოველთვის გავიწყდება, რომ მე ქალი ვარ,—ღიმილით უთხრა მან. მერე მხრუნველობით მიმართა:—როგორა ხარ?

— რა მიშავს!—ნოდარმა მაზარით მკერდი დაიფარა.—შენ ეს მითხარი, ჩვენები სად არიან? ან ეს სიჩუმე რას ნიშნავს?

— დნეპრის გამოღმა ნაპირს იცავენ. ჩვენ-კი პოლკოვნიკის ბრძანებით აქ უღრან ტყეში გვიკრეს თავი. რაც შეეხება სიჩუმეს, ის ნაშუადამევს ჩამოვარდა. მანამდე ნამდვილი ჯოჯოხეთი იყო.

— ასე მკვდარივით რაგორ შეძლია! ნუ თუ გონდაკარგული წამოძიელ დნეპრიდან?—ნოდარმა დარცხვეინთ შეხედა ქალს.

— არა, გონი არ დაგიკარგავს, მაგრამ ეს იყო, როგორც კი ხმელეთზე ფეხი დადგი, ზეზეულადვე ღრმა ძილი შეგიპყრო, — უპასუხა მარინამ. იმავე დროს გულისჯიბიდან მომცრო სავარცხელი ამოიღო და მოკლედ შეკრეჭილ თმის ვარცხნას ისე გულდაგულ შეუდგა, თითქოს თავის ბინაში სარკის წინ მდგარიყო.

— საოცარია!—უხალისოდ ჩაილაპარაკა ნოდარმა.

— საოცარი ისაა, ამოდენა ზღვა გადმოსცურე. ყველა გაკვირვებულა, მარინამ თვალები შეანათა: — ვიცი, ჩემი გულისათვის გასწორე თავი. შენ რომ არა, ახლა ან ტყვედ ვიქნებოდი, ან მკვდარი. ვეცდები სამაგიერო გადაგიხადო,—თბილი ხმით დაუმატა და საგარცხელი ჯიბეში ჩაიდვა.

ნოდარმა ცას ახედა. ნისლი გაკრეცილიყო. ლალმორეული აისი ტყეში ნელა შემოდიოდა.

მარინამ ერთბაშად წამოიძახა:

— მართლა, გეშინოდა. წავალ რამეს მოგიტან, მაგრამ საექიმო პუნქტი ვინ მონახავს! შეიძლება არც კი არიან ჯერ კიდევ დაბინაებულნი.

— საქმელზე უფრო ჩასაცმელი მეჭირება. როგორმე ჩქარა მიშოვე, — უთხრა ნოდარმა.

— მესმის!—მხედრულად უპასუხა მარინამ და როგორც ჩიტი ბუდიდან, მარინა სწრაფად ამოხტა ორმოდან.

* * *

ოც დღეს იცავდნენ დნეპრზე გადმოსვლელს.

ნოდარი ახლაც საკომანდო პუნქტის ახლოს იყო. კორენკოს მაგივრად მარინა ახლდა.

მეოცე დღეც დაღამდა. დარაზში ჩასასვლელთან. ზევით. ნოდარი მორზე იჯდა. მარინა დარაზის კართან იდგა. მიწიდან მარტო თავი ჰქონდა აცილებული.

მთვარე შეუმჩნევლად ამოვიდა.

— ჩვენში მთვარეცა და მზეც სხვანაირად ამოდის. აქ შებინდებისთანავე მთვარე ცაზეა. თვალს გაახელ — მზე თავზე დაგცქერის. — სთქვა ნოდარმა და ბაპიროსს მოუკიდა.

— შენ გეჩვენება მასე. როდესაც ამ ფაშისტების ოხტში მოვალთ, უთოდ ვნახავ. როგორი მზე და როგორი მთვარე იცის საქართველოში,—გაეხუმრა მარინა.

ნოდარს ბავშვობაში ნახული სოფელი მოაგონდა. თავი გლეხად წარმოიდგინა: თითქოს ყანიდან დაბრუნებული ზის დერეფანში კუნძზე, ვახშმის მოლოდინში თუთუნს ხელა ეწევა. თანაც ხელში საკეცით კარზე მომდგარ ახალგაზრდა ცოლს ესაუბრება. იქვე პატარა ბიჭი ლეკვთან თამაშობს. შიგ ქოხში, კერასთან, მოგიზგიზე ცეცხლზე ამ მთვარის ოდენა მჭადებიანი კეცებია აფიცხებული. ახლად შემწვარი და ქინძიან ძმარში ჩატეხილი ქვირითიანი ტარანის სუნი გარეთ გამოდის. ზღურბლის ახლო წყლიანი კარდალა დგას. კარდალაში — ვაზის ფოთლებით თავდაცობილი ღვინიანი ხელადა. შორიდან ურმის ჭრიალი მოისმის. სადღაც ღობეში გაკვეხებული ულლიანი ღორი ჭყვიტინებს.

— რა დროს მზე და მთვარეა! რეჩკოვს დაურეკე. გაიგე. როგორ არიან, — უცებ მკაცრი კილოთი უთხრა ნოდარმა მარინას. თუმცა კარგად იცოდა, ქალი არაფერ შუაში იყო, რომ ასეთი სულელური ფიქრები მოუვიდა დნეპრის პირას.

მარინა სახტად დარჩა.

ნოდარმა პაპიროსის ნამწვი წკიპურტით შორს ისროლა. ადგა.

— გერმანელებს დღეს რაღაც ილაჯი გაუწყვიათ. ბაიბურიც არ ისმის მათგან. ჩვენებიც სდუმან. ნეტავ რაშია საქმე?—სთქვა და დნეპრისაკენ ჩქარი ნაბიჯით წავიდა.

როცა ნაძვნარი შეთხელდა. ერთ მხვილ-ტანიან ხეს ამოეფარა და მთვარის შუქით პირმოსარკულ მდინარეს გახედა. გაღმა ნაპირას ფრთხილად მოარული ლანდები შენიშნა. უცებ ჩრდილები ბოლის პატარ-პატარა ქულებად იქცნენ. მერე ეს ქულები თანდათან გაიზარდნენ და უზარმაზარ ზვინებად ამართულნი მდინარეზე გადმოვიდნენ. მათ ზევით ცა კვლავ ჭიანავით ბრწყინავდა მთვარით გაღადღადებული.

დაგრაგნილი ბოლის გორები ნელა მოცურავდნენ წინ. ერთი შეხედვით თითქოს მთელი დნეპრი ორთქლად ქცეულიყო. როცა ბოლმა შუა დნეპრს მოაღწია, გაღმიდან ატყდა ქვემეხების ერთპირი და გააფთრებული ქუხილი.

ნოდარი მაშინვე დაწვა. „ყანის ამბავს იმეორებენ, მაგრამ ეს ფანდიც ძვირად დაუჯდებათ“,—გაიფიქრა მან.

გამოღმა მხრიდანაც მყისვე გაჩაღებულ საპასუხო ცეცხლი. ყუმბარები მწკრივად, ზედიზედ ეცემოდნენ დნეპრზე გაშლილ კვამლის ფარდის წინ, მერე თვითონ ფარდას დაუშინეს. ახლა ბოლის ნაცვლად წყლის ვეება სვეტები აღიმართნენ დამაყრუებელი შხუილით. ბოლოს გაფთრებული გრგვინვა აკვარიუმებულ დნეპრს იქით, გაღმა გადავიდა. რამდენჯერმე განმეორდა ასე. როცა ორივე მხრიდან ქუხილი თანდათან დაცხრა და ბოლი გაფანტა, მთვარის შუქზე გამოჩნდა ჩაძირული გერმანელების მუზარადებით დაფარული დნეპრი. მუზარადები კუს ჯოგივით დაცურავდნენ მოტრიტმაჟე წყალზე. ქუდებს შორის აქა-იქ მდინარეზე ეყარა ხისა და რეზინის ნაგების ნაფლეთები.

* * *

მტერს სხვა ადგილას მოუხერხებინა დნეპრის გადმოლახვა. ეს შუადამისას გაიგეს.

— უკან ვიხევთ ა? — დანანებით ჰკითხა მარინამ მიწურიდან გამოსვლისას ნოდარს.

პირდაპირი პასუხის ნაცვლად ნოდარმა ქალს მშვიდად უთხრა:

— შენ საექიმო პუნქტს გაჰყვები.

— თქვენ, ამხანაგო უფროსო?

— მე არიერგარდთან ვიკლი.

— ნება მიბოძეთ, მეც...

— შენ საექიმო პუნქტს გაჰყვები. —განმეორებით უთხრა ნოდარმა.

— მესმის!—მოგუდული ხმით უპასუხა ქალმა და ათრეული ნაბიჯით გაემართა.

ნოდარმა თვალი გააყოლა. მალე მარინა გადახრილ მთვარის ჩრდილებს შეერია.

ნოდარი არიერგარდის უფროსთან გამოცხადდა.

— მიხარია, რომ ჩვენთან იქნები,—ღიმილით უთხრა პეტრომ.

ნოდარი სრულებით არ ელოდა, თუ იქ პეტროს შეხვდებოდა. მეტის-მეტად გაუხარდა მისი ნახვა, მაგრამ რატომღაც უგემურად უპასუხა:

მეც, მეც, მიხარია!

— მარინა სადღაა?

— საექიმო პუნქტს გაჰყვა.

— საცაა ჩვენც უნდა დაეიძრათ.

პეტრო თადარიგს შეუდგა. მზვერავებს დავალება მისცა, იმავე დროს ბრძანა—არიერგარდი შორიახლო მიჰყოლოდა პოლკს.

ნოდარი არიერგარდის სანიტარულ ჯგუფს ჩაუდგა სათავეში.

გზას გაუდგნენ. განთიადისას მტერი წამოეწიათ. არიერგარდი გარდუვალ ჯგბირად იქცა: ორი დღის განმავლობაში ხან თარეშით. ხანაც პირდაპირი ფიცხელი დარტყმით დადევნებულ ურდოს გზას უღობავდა და პოლკს საშუალებას აძლევდა შეუფერხებლად ევლო სინჩისაკენ.

მესამე დღეს სინჩიში, მდინარე სულას კარგა მოშორებით არიერგარდი ერთ ტყიან გორაკზე გამაგრდა. სულას ხიდისაკენ მიმალული გზა ზედ გორაკის ძირას გადიოდა. გზის მეორე მხარეს მაღალი ღელით დაფარული ჭაობი იყო. ამ გზაზე პეტროს რაზმის შეუმჩნევლად ბუზიც ვერ გაფრინდებოდა.

პეტრომ რაზმი გუნდებად დაჰყო. სახელდახელოდ გათხრილ სანგრებში ზოგი სად ჩაასაფრა, ზოგი სად.

ნოდარი საკომანდო პუნქტზე, პეტროსთან მივიდა. სანგარში მის გვერდით ჩაიმუხლა.

— ვაქკაცურად იგერიებ მაგ წუნკლებს. საცაა კვლავ მოგვადგებიან კარზე და, ალბათ, ორმაგი ძალით ეცდებიან ჩვენს მოდრეკას. თუ პოლკი სწრაფად არ გავიდა ხიდზე, ჩვენი საქმე ცუდად იქნება.—უთხრა ნოდარმა, სანგრის პირას მიწაყრილში თავ ამოყოფილ მცენარეს ფოთოლი მოსწყვიტა, თითებით გასრისა, დაყნოსა. „მე მეგონა, პიტნა მარტო ჩვენში იცოდა“, —ღიმილით გაიფიქრა და გასრესილ ფოთოლს კვლავ დაყნოსა.

პეტრომ გზისაკენ გადაშვერილ ავტომატს ცალი ხელი შეუშვა, ქუდი მოიხადა, ჰაერი ღრმად შეისუნთქა და გზისაკენ მაცქერალმა ჩვეულებრივი მხიარული ყოლითი სთქვა:

— დარდი ნუ გაქვს... ერთბაშად პეტროს ხმა გაუწყდა. უცნაურად შეტორტმანდა. ქერა-თმიანი თავი ჯერ მაღლა ასწია სწრაფად, მერე ავტომატზე უღონოდ დაუვარდა.

— პეტრო, პეტრო!—ნოდარმა მხრებში სტაცა ხელები.

ტყვიას კეფა გამოეგლიჯა, სასლი ჩუხჩუხით სდიოდა. ნოდარს ცივმა ოფლმა დაასხა. მკლავზე გადაიწვინა. ფართო. ნათელ შუბლზე წითელი წვრტილი ჰქონდა პეტროს. ხის ტოტებში ჩამოღვრილი მზის შუქი გაფითრებულ სახეზე მოეფინა. მძინარე ბავშვის იერი დაჰკარგა. მხოლოდ სიმწრით ოდნავ მოკუმული ტუჩები, წინად რომ მუდამ უღიმოდა, ახლა ქაფით დასვეულებოდა.

ნოდარმა მეგობარი სანგარში ნელა დასვენა. მისი ავტომატი გადმოიღო. მერე ტყვიით გახვრეტილ შუბლზე აკოცა. პეტროს სისხლით ტუჩებ-შეღებილი ნოდარი სანგრიდან მყისვე ამოხტა და მთელი ტანით ამართულმა ირადამიანური ხმით იყვირა:

— ისმინეთ ჩემი ბრძანება: ამიერიდან რაზმის უფროსობას მე ვკისრულობ!

ყურთან ტყვიამ წივილით გაუქროლა. ძაშინვე მეორე სანგარში ჩავიდა. „უთუოდ იმ ლაქაშებში მტრის სნაიპერი ზის“,—გაუელვა თავში.

— ტყვიამფრქვევების მცველავი ცეცხლი ჭაობს! — გასცა ბრძანება და თვითონაც მოიმარჯვა პეტროსეული ავტომატი.

ტყვიამფრქვევები უმალ აკაკანდნენ. გზის მეორე მხარეს ცეცხლის სვრელებმა ზედიზედ გადაურბინეს ლელიანს. ლაქაშებიდან ორი გერმანელი გამოძვრა. ისინი ხვლიკებივით მოცურავდნენ ბალახებში. ადუღებულ ჭაობიდან თავის დაღწევის სურვილით შეპყრობილები ალალბედზე გამოვიდნენ ხმელეთზე, მაგრამ ახლა ავტომატების ცეცხლის სალტეში მოხვდნენ. ტყვია სეტყვასავით ცვიოდა მათ ირგვლივ. ერთსა და იმავე ალგასა ადიდხანს წრიალებდნენ უმწეოდ. რკალი თანდათან ვიწროვდებოდა. ბოლოს ერთმა გერმანელმა ოდნავ ზეზე წამოიწია, მაგრამ მაშინვე პირქვე დაეცა. მეორე მთლიდ ადგა ფეხზე. რამდენჯერმე დოლაბივით დატრიალდა და პირველის ახლოს ხელებ-გაშლილი გულალმა გაიშოტა.

სროლა შეწყდა.

სანგარში გვერდით მდგომ მებრძოლს ნოდარმა თამბაქო სთხოვა.

— ამხანაგო უფროსო, ჩვენსკენ მტრის რვა ტანკი მოდის! — მოახსენა ანაზდად მოვარდნილმა მზვერავმა.

თამბაქოს ჩამოსართმევად გაწვდილი ხელი ნოდარმა უკან წაიღო. დაფიქრდა. მერე სანგარს გახედა. სანგარში ათიოდე მებრძოლი იყო.

ათეულის უფროსო, ჩემთან!—დაიძახა დაძაბული ხმით.

სანგრის ბოლო კუნჭულიდან მკვირცხლად ამოხტა სერჟანტი. მოჰკრა თვალი მას თვალი, ნოდარი ერთი შეჩქვიფდა. ახლო მოსულს გაოცებით მიაპყრო მზერა. ბრძანების თქმა დაეყოვნა. მერე ნელა, მაგრამ ბეჯითად უთხრა:

— შეარჩიე ოთხი მებრძოლი, წაიღეთ მფეთქადი ბოთლები, გზაწვრილში ჩასაფრდით, წინ მავალი ტანკები მოსპეთ.

— არის, წინ მავალი ტანკები მოვსპოთ!—სერჟანტის კილომ ერუანტელი მოჰგვარა ნოდარს.

თვალარიდებით ანიშნა წასულიყო. სერჟანტი გაბრუნდა. ნოდარმა ვეღარ მოითმინა. გასამხნევებლად მიაძახა:

ყოჩაღად იყავი!

სერჟანტი შეჩერდა. ერთწამს ზურგშექცევით იდგა. ნოდარს მოეჩვენა, თითქოს ჭაბუკს მხრები შეუტოკდა, მაგრამ მალე ამაყად შემოტრიალებულმა ქართულად მტკიცედ უპასუხა:

— არ შეგარცხვენ, ამხანაგო კაპიტანო!

სერჟანტი წავიდა. ნოდარს ხსოვნაში ჩარჩა: შავი ხეოსანი თვალები. საფეთქლებამდე გაფრენილი წარბები. მოზვერივით ნესტოებ-დაბერილი. ოდნავ კეხიანი ცხვირი. ბროწეულის ყვავილივით წითელი ჯუჩები. ახლად აკრეკილი ულვაშები. მცირე ღრუიანი ნიკაპი. ფართო, ლაღი მხრები. სამაჯუკაპი. ფართო, ლაღი მხრები. სამაჯურაში ჩასატევი წელი. მაღალი კანჭები.

როდესაც იგი ოთხი მებრძოლით თვალს მიეფარა, გორაკის დასაწყისში შენიღბულ მოწინავე სანგრებს, მზვერავის პირით ნოდარმა ბრძანება გაეგზავნა—როგორც კი გამოჩნდებოდნენ ტანკები, ტანკების მომყოლ მეავტომატეებისათვის გრიგალისებური სროლა აეტეხათ, მოესრათ ისინი, ხოლო გადარჩენილები შეუნელებელ ცეცხლში ჰყოლოდათ, რომ ურჩხულებთან მებრძოლებს უფრო იოლად ემოქმედნათ.

მალე გაისმა პირველი სროლის ხმა. სროლა გახშირდა. გაძლიერდა.

ისროდნენ გორაკიდან. ისროდნენ ტანკებიდან.

„შორსა ვარ“.—გაიფიქრა ნოდარმა. მყის გაეშურა მოწინავე სანგრებისაკენ. პირველ სანგარში ჩადგომისთანავე ავტომატი მორეს შუა გახირა. იმავე დროს გზას გამახვილებული თვალებით გადახედა. ორი ტანკი უკვე აწოდა. უცებ ორსაც მოედვა ლურჯი ალი. ჭიაკოკონებივით აგიზგიზებული ტანკები გზაწვრილში იყვნენ გახერგილნი. დანარჩენმა ტანკებმა პირი აბრუნეს.

ტანკებთან ბრძოლა გამარჯვებით დამთავრდა, მაგრამ ხუთი ვაქკაციდან გამარჯვებული მარტო ორი დარჩა.

სერჟანტი არა სჩანდა.

* * *

მზის გადახრისას ნოდარს აცნობეს. პოლკის უკანასკნელი ნაწილი ხიდზე გავიდაო. გული გაეხსნა. უცებ მოისაზრა, როგორ მოქცეულიყო. გრძნობდა, მტერი შემოტევას მალე განაახლებდა. მთელი რაზმი გახიზვნას ვერ მოასწრებდა. ამიტომ ორმოცი კაცით თვითონ დარჩენა არჩია. სხვებს შებინდებისთანავე სწრაფად აყრა უბრძანა. მესანგრეთა ოცეულს დაავალა—გაღმა გასულებს ხიდი აეფეთქებინათ, რომ პოლკის კვალდაკვალ სიარული მტერს გასძნელებოდა.

მისი გუშანი გამართლდა: კარგად დაღამებული არც კი იყო, როცა ტანკი ხელახლა შეეცადა ხიდისაკენ გზის გაკაფვას. მომხვდურებს სურდათ პირდაპირი და მეყვსეული ირიშით დაემორჩილებინათ ნორაკი, მაკრამ წინ შემმუსვრელი ცეცხლი დახვდათ.

წვრილი წვიმა დაიწყო. მრუმე ღამე ჩამოწვა.

— ბუნება ჩვენსკენაა!— ავტომატის ჯერს გააყოლა ნოდარმა ეს სიტყვები.

წვიმამ იმატა.

ნორაკის მცველები თანდათან აძლიერებდნენ ცეცხლს. ხმირად უმიზნოდაც ისროდნენ, რათა მტერს მათი სიმცირე არ შეეგრძნია.

გამუდმებული სროლით გახურებულ იარაღზე წვიმის წვეთები შეუშხუნებდნენ.

ერთბაშად მძიმე ქუხილმა ტყეს გადაუარა.

„ხიდი ააფეთქეს! ხიდი ააფეთქეს!“ —ამ აზრმა ყველას ერუანტელი მოჰგვარა, მაგრამ მალე კვლავ გამხნევდნენ. გადასწყვიტეს—ძვირად დაესვათ მტრისათვის თავიანთი სიცოცხლე.

— ბრძოლა შეწყვიტეთ!—მოულოდნელად გასცა ბრძანება ნოდარმა.

ნორაკზე სიჩუმე ჩამოვარდა. გერმანელები გაჰკვირდნენ. იფიქრეს—მაღლა ატყუებს გვიპირებენო. შედგნენ. კარგახანს იყოყმანეს. ბოლოს გაბედეს და ხანდახმით, ფრთხილად, მცირე-მცირე გუნდებად იწყეს ნორაკზე ასვლა.

იქ ალარავინ იყო.

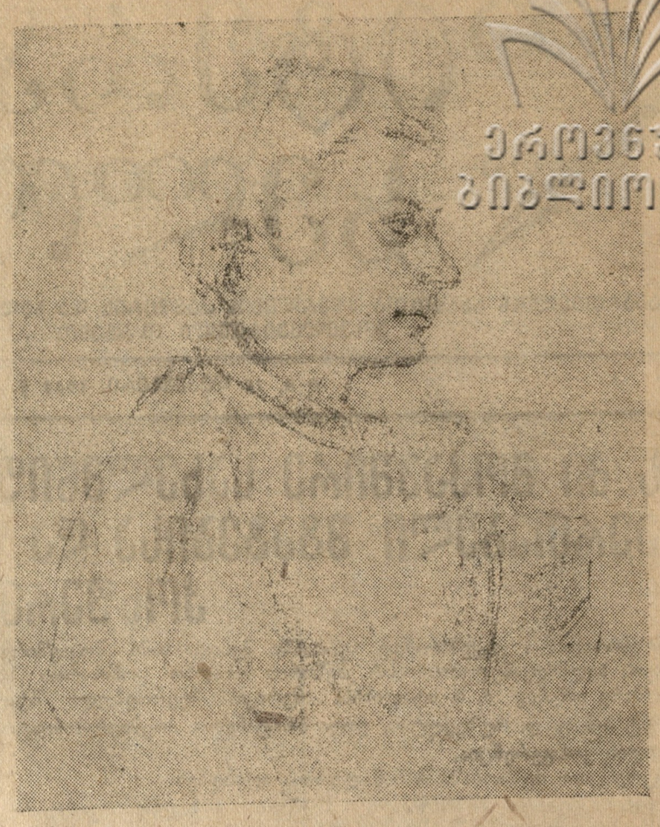

მხატვრის საფრონტო ალბომიდან.
მედიცინის და ნათელა აბუსერიძე. ნახ. კ. გძელიშვილისა

არ მოდიოდა მისგან ბარათი

გიორგი კაჭახიძე

არ მოდიოდა მისგან ბარათი,
სიტყვა მასთანაც არვის მიმჭვნდა.
ომში წასული — ვაჟი ტანადი
დაიღუპაო, — ყველა ფიქრობდა.
ჩუმად დის გული დარდმა დაიპყრო,
ზშირად ოხრავდა ფოსტის კარებთან.
შეცხადებისთვის დედა მზად იყო,
მაგრამ როგორღაც თავს იკავებდა.
როგორც ფოთლები დაუნამავი,
უცებ მოკეთემ ქუჩებს მოჰფინა:
— მოუტანია გაზეთს ამბავი,
მართას ზაქარა კარგად ყოფილა.
გამოგვდგომია ბიჭი ტანადი,
აი, მას ეთქმის ქვეყნის შვილობა:
ოცი მოუკლავს ხალხთა ჯალათი,
არ მიუღია თვითონ ჭრილობა.
გაჰყვა ხმა იგი, ვით გზა მეტივის,
ქვედა უბნისკენ ღელის ნაპირებს, —
მალე გაზეთი თეთრი მტრედივით
მართას ეზოში შემოაფრინეს,
შეატრიალეს, გადაიკითხეს,
რაღაც დიდი იგრძნეს გულებმა.
დედის ყურებში ულერდა იგი დღე,
ვით ამირანზე ხალხის თქმულება.
გაოცებისგან ქალი ხნიერი
ვეღარ იძვროდა ჭანდრის ჩეროდან,
აღელვებული და ბედნიერი
ლამის წაკითხულს არ უჯეროდა.
ბოლოს აღაპყრო მაღლა მკლავები,
თქვა: — გაიხარე, ჩემო დარაჯო,
მებრძოლს ლოცავდა დაც მოკრძალებით, —
მწვანით მოსილი ეზოს ყაყაჩო.
ღიმით ახედა ჭასთან მდგარ ჩინარს,
თითქოს მის ზემოდ მოჰკრა ძმას თვალი.
ბრძოლის ნათელმა გამოაჩინა
ომში წასული — ბიჭი მართალი.

ფერნერის ახალგაზრდა ოსტატები

უჩა ჯაფარიძე

თბილისის სამხატვრო აკადემიის დირექტორი

სამხატვრო აკადემიის თოთხმეტ კურსდამთავრებულ ახალგაზრდას სახელმწიფო სგგმოცდო კომისიამ მხატვრის, გრაფიკოსისა და მოქანდაკის წოდება მიანიჭა.

ფერმწერად მხატვართა ოჯახს შეემატნენ: ვლადიმერ ტოროტაძე, გიორგი ჩირინაშვილი, მარიამ ძაგანია, ნათელა იანქოშვილი, ვახტანგ დუგლაძე, ალექსანდრე ზურაბოვი, ერმინე ხაჩოიანი და მიხეილ გლასოვსკი.

გრაფიკის მხატვრებს გვერდში ამოუდგებიან: გაიოზ ფოცხიშვილი, ვახტანგ გიორგობიანი, ილია სტაროსელსკი, ნადეჟდა სამარინა და გიორგი ხაგაგორდიანი.

ქართულ მოქანდაკეთა რიგებში ჩადგა ზაქარია კრაწაშვილი.

მომავალი გვიჩვენებს, რამდენად გაამართლებენ ისინი საბჭოთა ხელოვანის საპატიო წოდებას. დღეიდან მათ გზა ხსნილი აქვთ საბჭოთა ხელოვნების სარბიელზე თავიანთი ცოდნის გამოსაცდელად, მაგრამ აქედანვე ფიქრობენ, რომ ამ სარბიელს მხოლოდ ის შერჩება და ის წაიწევს წინ, ვინც აკადემიაში მიღებული ცოდნით არ დაკმაყოფილდება და დღენიადაგ თავაუღებლად იმუშავებს, რათა უფრო ზედმიწევნით დაეუფლოს თავისი დარგის ტექნიკას, ოსტატობას და ხელი გაიწაფოს შერჩეული თემის სრულყოფითს განხორციელებაში.

ახალგაზრდა მხატვრის სადიპლომო ნაწარმოებთა განხილვამ განსაკუთრებული მნიშვნელობა მიიღო; პირველი საჯარო გამოსვლით აღელვებულ ახალგაზრდა ხელოვანთა წუკბა ომის ანგარიშს აბარებდა საზოგადოებას თუ რამდენად შესძლეს მათ აკადემიაში მიღებული ცოდნის, შემოქმედებითი ჩვევების და შესაძლებლობის გამოჩენა. თანაც ამ გამოფენაზე ნათლად ირკვეოდა მხატვართა ახალგაზრდა კადრების აღზრდის მეთოდის დიდსებაც და ნაკლიც. საზოგადოებას ანგარიშს აბარებდა არა მარტო კურსდამთავრებული, არამედ მისი პედაგოგიც.

ახალგაზრდა მხატვრებს აკლიათ შრომის კულტურა. ისინი სერიოზულად არ მომზადებულან დიდი ფორმის ნაწარმოების შესაქმნელად. სჩანდა, რომ უმეტესობას არა ჰქონდა ნაწერი ეტიუდები, არა ჰქონდა შესწავლილი ტიპაჟი, ხოლო ზოგიერთი კურსდამთავრებული ესკიზიდან პირდაპირ გადასულიყო სურათის თუ ნაქანდაკევის წარდგენის ვადამდე ერთი-ორი თვით ადრე იწყებს მხოლოდ მუშაობას და მუშაობს ნაუცბათევად. ცხადია, ასეთ მცირე დროში რთული კომპოზიციის დამთავრებას ვერ ახერხებენ და განხილვაზე წარდგენილი სურათი დასრულებული არ არის.

ამ ნაუცებათევი, ნაჩქარევი მუშაობით და ნახატების სისუსტით აიხსნება, რომ ახალგაზრდა მხატვრები ჯერ კიდევ ვერ იჩენენ შესაფერ ძალას ადამიანის სახეების დამუშავებაში, ადამიანის სულიერი განწყობილების, მისი გრძნობისა და განწყობის გადმოცემაში. ეს მეტად დამფიქრებელი ნაკლია და პედაგოგებმაც და ახალგაზრდა მხატვრებმაც ამას განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიაქციონ.

სასიხარულოა, რომ ახალგაზრდა მხატვართა უმეტესობას გააჩნია ფერის შესანიშნავი გრძნობა. უმეტესობა მოწადინებულია იმუშაოს რთულ მონუმენტალურ ნაწარმოებთა შესაქმნელად.

ესენი დიდ ინტერესს იჩენენ ტილოს ფერწერულად დამუშავებასა და კოლორიტის ამოცანების გადაწყვეტაში, მაგრამ მათ ჯერ კიდევ აკლიათ შემოქმედებითი შრომის კულტურა. მათ ნაწარმოებში ჯერ კიდევ მოისუსტებს ნახატობა, ნათელ-ჩრდილებით წერის ოსტატობა, ფორმისა და კომპოზიციის კანონების ცოდნა. სადიპლომო ნაწარმოებთა უმეტესობა კარგად არის მოფიქრებული, სახეები საინტერესონი არიან, მაგრამ არც ერთი სახე დამთავრებული არ არის. უთუოდ ღირსებაა, რომ ახალგაზრდა მხატვრები დამოუკიდებლობის იჩენენ და ამ თვითვე საკუთარი გზით სიარულს არჩევენ, მაგრამ ეს სრულიადაც იმას არ ნიშნავს, რომ მათ ჯერ კიდევ ბევრი რამ არ ისწავლონ ოსტატებისაგან.

რათა ამ ახალგაზრდა მხატვრებმა თავიანთი შემოქმედებით გაამართლონ ის ზრუნვა, რომელსაც მათ მიმართ სახელმწიფო იჩენს და გაამართლონ ის შრომა, რომელიც მათ აღზრდახე პედაგოგებმა გასწიეს მათ ძალიან ბევრი უნდა იმუშაონ, ბევრი უნდა ხატონ და ისწავლონ ხატურა, გარემო სინამდვილე. უმთავრესად ღირსშესანიშნავი ნაწარმოები ვერ შეიქმნება.

პროფ. მოსე თოიძის კლასიდან ნათელა იანქოშვილმა („განთავისუფლებულ ქალაქში“) წარმატებით გადასჭრა მრავალფიგურიანი კომპოზიციის შექმნის რთული ამოცანა. იმავე კლასიდან ალექსანდრე ზურაბოვმა პარტიზანის საინტერესო სახე შექმნა.

მარიამ ძაგანიამ (აპალონ ქუთათელაძის კლასი) გამოირჩევა თავის ფუნჯის გაქანებით, თავისუფალი და დამოუკიდებელი წერის კილოთი. ამ მხრივ ეს ახალგაზრდა მხატვარი ენერგიული შემოქმედების შთაბეჭდილებას ახდენს, მაგრამ მისი სურათი დაუმთავრებელი გამოიყურება.

ვლადიმერ ტორიტაძემ (უჩა ჯაფარიძის კლასი) წარმოადგინა სადიპლომო სურათი „ფაშისტების სიმხეცე“. თემა კარგადაა მოფიქრებული და ისეთი დინამიკური კომპოზიციით არის განხორციელებული, რომ მნახველში იწვევს ზიზღსა და სიძულვილს ვერაგ ფაშისტებისადმი. გიორგი ჩირინაშვილის (იგივე კლასი) სურათში „ტყვე ჰიტლერელი“ ინტერესო კომპოზიციის პრინციპის გაგება. ახალგაზრდა მხატვარი შთანაფიქრის შესაბამისად თემის გაშლასა და განხორციელებაში დასახულ მიზანს აღწევს.

აპალონ ქუთათელაძის კლასიდან (ვახტანგ დეგლაძის („კომკავშირელის დაკითხვა გერმანელი ოფიცრების მიერ“) კომპოზიციურად კარგად შესრულებული სურათი გამოირჩევა შვიდი ტონითა და საერთო გამის დაცვით.

ერმინე ხაჩოიანი (უჩა ჯაფარიძის კლასი) თავისი სურათით („დაჭრილი მებრძოლის სახლში დაბრუნება“) ახერხებს ოთახის განწყობილების გადმოცემას და მრავალფიგურიანი კომპოზიციის ამოცანის გადაჭრას.

მიხეილ გლასოვსკის („დანაშაულზე მიუსწრეს“) კარგად აქვს დაუფლებული კომპოზიცია.

ახალგაზრდა გრაფიკოს-მხატვრებიდან (კათედრის ხელმძღვანელი ი. შარლემანი) ყურადღებას იქცევენ გაიოზ ფოცხიშვილის თავისუფლად შესრულებული ნახატები. ილია სტაროსელსკის ნახატების ციკლს თემის წვდომისა და გამოსახვის ძალა გააჩნიათ.

ვახტანგ გიორგობიანი კომპოზიციაში სიზუსტეს, ლაკონიურობას და მართლად განსახიერების ძალას ამჟღავნებს.

ნ. სამარინის ნახატები ჩინებული ოსტატობითა და სიუჟეტის შერჩევის გრძნობით გამოირჩევიან.

გიორგი ხაგაგორდიანის ნახატი ცხოველმთხრობელობის ინტერესით არის აღბეჭდილი.

ყველა გრაფიკოსმა თავისი სადიპლომო ნახატი მასალაში (ლიტოგრაფია, ოფორტი) წარმოადგინა.

ახალგაზრდა მოქანდაკე ზაქარია კრაწაშვილმა (ნ. კანდელაკის კლასი) ძლიერი ნაწარმოები წარმოადგინა. მან წარმატებით შექმნა ქართველი პატრიოტი კოლმეურნე გლეხის სკულპტურული სახე.

ახალგაზრდა მხატვრები მონაწილეობას მიიღებენ გამოფენაში „ქართული ხალხი დიდ სამამულო ომში“.

ვუსურვოთ წარმატება და გამარჯვება ახალგაზრდა ხელოვანთა მორიგ წყებას, რომელიც საბჭოთა ხელოვნების სარბიელზე გამოდის.

წითელ-ფლოტელთა დესანტი. ლინო-გრავიურა მხატ. ნ. ჩერნიშოვისა.

თამარ აბაკელია

როგორც მხატვარი გრაფიკოსი

ლადო ავალიანი

იმ მხატვრულ თავისებურებათა გამო, რაც თამარ აბაკელიას დანარჩენ მხატვრებისაგან ანსხვავებს, მან სწრაფად მიიქცია საზოგადოების ყურადღება და ასევე სწრაფად მოიხვეჭა ოსტატის სახელი.

თამარ აბაკელია სპეციალური განათლებით მოქანდაკეა, მაგრამ იგი წარმატებით მუშაობს გრაფიკაშიაც.

როგორც წიგნის ილუსტრატორს, მას აფასებენ და იცნობენ საქართველოს გარეთაც. ომამდე რუსეთის და უკრაინის სახელმწიფო გამომცემლობათა დაკვეთით თამარ აბაკელიამ დაასურათა და მხატვრულად შეამკო რამდენიმე ღირსშესანიშნავი წიგნი. მისი მუშაობა გრაფიკის დარგში არ განისაზღვრება მარტო წიგნის ილუსტრაციით და სამკაულებით, ჩვენ ვიცნობთ მის მიერ შესრულებულ დაზგური გრაფიკის რამდენიმე ნიმუშს. თ. აბაკელია წარმატებით მუშაობს აგრეთვე ჩვენს თეატრებში სპექტაკლების დეკორატიულ გაფორმებაზე და კოსტუმებზე.

* * *

თამარ აბაკელიას უკანასკნელ დამთავრებულ ნამუშევარს წარმოადგენს — კოსტუმების მეტად საყურადღებო ესკიზები კინოფილმის „გიორგი სააკაძის“ შემსრულებელთათვის. მხატვარს თავისი ამოცანა მნიშვნელოვნად გაუღრმავებია და გაურთულებია. კოსტუმებთან ერთად მას უცდია გადმოეცა გიორგი სააკაძის მტერ-მოყვარეთა ფსიქოლოგიური პორტრეტები და მათი შემწეობით ჩვენს თვალწინ აღედგინა ეპოქის სურათი.

როცა ამ ესკიზებს შევცქერით, ჩვენ ნართლაც ვიმსჭვალებით იმ განწყობილებით და რწმენით, რომ გიორგი სააკაძის ხანა საქართველოსათვის ერთერთი უმძიმესი და უსასტიკესი ხანა იყო. როგორც ქარი ღრუბლებს, დროდადრო ისე ჰფანტავდა სააკაძე შემოსეულ ურიცხვ მტერს, რომელიც საქართველოს მზის დაბნელებას ლამობდა. დროდადრო სააკაძის ხმალი ელვასავით გამოანათებდა ხოლმე, მაგრამ როგორც ელვას არ ძალუძს ხანგრძლივად მოჰფინოს ნათელი ქვეყანას, ისე სააკაძის ბასრ ხმალს არ შეეძლო ბნელიდან ეხსნა ქვეყანა, რადგან გარეშე მტერზე არა ნაკლებ ვერაგი „მოყვარე“ ცხეულ შიგნიდან ურღვევდა.

თამარ აბაკელიას ესკიზების საერთო ფონად აურჩევია შავი ფერი, რომელიც ჰქმნის წყვდიადის მეტად მძაფრ შთაბეჭდილებას. ამ ფონზე ზოგი პიროვნება უფრო ნათლად და დასრულებულად მოსჩანს, ზოგი უფრო მკრთალად, ზოგს სასტიკად შემობურვია წყვდიადი, ზოგს თითქო ნაწილობრივ მაინც თავი დაუღწევია მისთვის და ირგვლივ მცირეოდენი ნათელიც ადგა.

მხატვარს მეფე ლუარსაბ მეორე ესკიზში წარმოსახული ჰყავს როგორც ჰაეროვანი, მომხიბლავი პიროვნება. მის გრაციოზულ პოზაში იგრძნობა როგორც ხორციელი, ისე სულიერი სიფაქიზე. ამავე დროს იგი იყო მტკიცე ნებისყოფის პატრონი, და განსაცდელისათვის ვაჟკაცურად თვალის გასწორებელი. ირანის შაჰის აბასის კარზე მან ბევრი სახარბიელო თვისება გამომაქლავნა, მაგრამ უკვე გვიან იყო. იგი ორჯერ მოსტყუვდა: პირველად, როცა დიდგვარიანების „ეპვი“ გაიზარა, მეორედ, როცა შაჰაბასს ეახლა, ამხანად მისი ნდობა უკვე საბედისწერო ღომოჩნდა.

თ. აბაკელიას ესკიზში ლუარსაბს ტანთ აცვია მუქი ცისფერი კაბა, კაბის ფერი კიდევ უფრო ანაზებს და აკეთილშობილებს მას. კაბაზე კოხტად აქვს შემოჭერილი ჭრელი სარტყელი. მხრებს უმშვენებს მწვანე მოსასხამი, რომლის მოკეცილი ბოლოც გადაკიდებული აქვს მარჯვენა მკლავზე. მოსასხამის ბოლო თავდება წითელი არშიით. არშიის ზემოდ, მოსასხამს ამკობს ოქროს ძაფით ნაქარგი ორნამენტი. ახალგაზრდა მეფეს მარცხენა ფეხი წინ წამოუდგამს. ხელში უჭირავს ხმალი. მეფის პოზითაც და მის მიერ ხმლის დაჭერის თავისებურებითაც მხატვარი ბეჯრი რამის თქმას სცდილობს, იდაყვში მოხრილი მარჯვენა ხელი ლუარსაბს როგორც წესი — ხმლის ტარისათვის ჩაუვლია, მარცხენა ხმლის წვერისათვის. მეფეს ისე უჭირავს ხმალი თითქო ვინმეს უნდა უბრძოლო.

მხატვარს ძლიერად და ორიგინალურად აქვს გაზრებული და უნაკლოდ შესრულებული როგორც გიორგი სააკაძის, ისე მისი დროის მოღვაწეთა სახეები.

ამ ესკიზებში თ. აბაკელია გვევლინება, როგორც დასრულებული ოსტატი, თუ მის ზოგიერთ ადრინდელ ნამუშევრებში ნახატი ზოგჯერ მოიკუმლებდა, და საერთოდ ნაწარმოებს ნაჩქარევი მუშაობის დაღი ანდა, ზემოაღნიშნულ ესკიზებში ეს ნაკლი აღარა სჩანს. აქ მხატვარი გამოიყურება, როგორც შესანიშნავი ოსტატი ნახატისა.

ამ ესკიზებში კოსტუმების ფერები შერჩეულია და შეხამებულია ერთმანეთთან განსაკუთრებული ხელოვნებით. აქ სჩანს თამარ აბაკელიას როგორც მხატვრის გემოვნება, ტემპერამენტი, ზომიერების იშვიათი გრძნობა და კულტურა. ესკიზში ფიგურები შესრულებულია გრაფიკული ხერხებით. ფერებით, მაგრამ ყოველი მათგანი სტოვებს ძველი კლასიკური ფერწერული ნაწარმოების მდიდრულ და მრავალფეროვან შთაბეჭდილებას.

* * *

როდესაც გრაფიკულ ხელოვნებაზე და მის სპეციფიურობაზე, გამოხატვის საშუალებებზე (ხაზები, სიბრტყეები. კონტრასტები, თეთრი და შავი ლაქების ჰარმონია) ლაპარაკობენ, ყოველთვის მხედველობაში ჰყავთ ახალი გრაფიკის არა მარტო გამოჩენილი წარმომადგენლები, არამედ ფუძემდებლებიც ბერდსლი და ვალოტონი. ამ ორშა ოსტატმა მეტად მკაფიო ჩარჩოებში მოათავსა ახალი გრაფიკული ხელოვნება. ის რაც მათ დაიწყეს, დაამთავრეს კიდეც.

თამარ აბაკელია არ არის ზემო აღნიშნულ ოსტატთა ტიპის შემოქმედი. მას არ უყვარს ჩარჩოები. მას უფრო თავისუფლად მუშაობა სჩვევია, ვის მხატვრულ სამყაროში მოიპოვებიან ეგზიტური, ელინური. ბიზანტიური ხელოვნების ელემენტები, მაგრამ თამარ აბაკელიას შემოქმედებაში ყველაფერი ეს გამოვლენილია თავისებურად. თამარ აბაკელიას ნაწარმოებებს „ყოველთვის ახლავს ღრმად ქართული, ნაციონალური ელფერი. მისი მხატვრული სამყარო სუნთქავს „ქართული ჰაერით“.

თამარ აბაკელიას გრაფიკული ხერხებით შესრულებული ნაწარმოებები ფერწერითი სურათის შთაბეჭდილებას ჰქმნის უმეტეს შემთხვევაში. მაგრამ ყველა დამახასიათებელი ნიშნით მისი ნამუშევარი მაინც გრაფიკას ეკუთვნის და არა ფერწერას.

ფერწერითი „განხრა“ და ელფერი თ. აბაკელიას ნაწარმოებებში უდაოდ მოწმობს იმას, რომ ამ მხატვარში ჭარბად მოიპოვება ფერმწერალისათვის აუცილებელი თვისებები და მათ ძალუძნებურად ამყღავნებს იგი თავის გრაფიკულ ნაწარმოებებში.

* * *

აქამდე თამარ აბაკელიას უმთავრესად ნახატის უგულებელყოფას უსაყვედურებდნენ. ეს საკითხი რომ სასტიკად და წმინდა მხატვრული თვალსაზრისით განვიხილოთ, ამ საყვედურს შეიძლება ვერც ერთი თანამედროვე ქართველი მხატვარი ვერ ასცდეს.

თამარ აბაკელიას ადრინდელ ნამუშევრებში, მართლაც, იგრძნობა სიზუსტის დარღვევა, მაგრამ არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ დიდად განსხვავდება ერთმანეთისაგან ფოტოგრაფიული და მხატვრული სიზუსტე, მათ ჰირიგით „ეჯავრებათ“ ერთმანეთი.

უსათუოდ აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ ზოგიერთი თანამედროვე მხატვარი მეტის მეტად გატაცებულია ფოტოგრაფიით და მხატვრული ამოცანების მთელი სიმძიმე მასზე გადაიქვს. ფოტო აპარატით გადაღებულ პორტრეტს, ფიგურას აქა იქ „მხატვრულ შტრიხს“ თუ გაჰკრავს, „შეალაშაზებს“ ხელით, საკმარისად მიაჩნია, რომ იგი მხატვრულ ნაწარმოებად ჩასთვალოს. მხატვრობის არსში გაურკვეველი, საშუალო მაყურებელი ხშირად ადვილად შეჰყავს შეცდომაში ამგვარ ნაწარმოებს, კიდევ უფრო იჩქმალება მხატვრული გრძნობა და ასეთი მაყურებელი ამა თუ იმ მხატვრულ ნაწარმოების ღირსებას არკვევს, ადგენს იმის მიხედვით — თუ რამდენად არის დაცული მასში სიზუსტე (იგულისხმება ფოტოგრაფიული). რა თქმა უნდა, გასაკვირველი აღარ არის, თუ ასეთი მაყურებელი შემდეგ მიქელანჯელოსაც დაუწუნებს ნახატს. ოპტიკურად შეიძლება იყოს მსგავსება ადამიანისა და ფოტო აპარატის თვალშორის, მაგრამ, განა ოდესმე შეუცვლია მხატვრის თვალს ფოტო კამერის თვალი? მხატვრობა იყო, არის და იქნება ადამიანის არა მარტო გარეგნულ თავისებურებათა, არამედ მისი შინაგანი განცდების, ვნებათა ღელვის გადმოცემის, გამომზეურების ერთერთი უძლიერესი საშუალება.

რა თქმა უნდა ის, ვისაც თოთხმეტ წელიწადს გვამები არ უკვეთია, ადამიანის ანატომია არ შეუსწავლია იმისათვის, რომ ნახატის თავისებურებას დაუფლებოდა, უფრო ადვილად შესცდება, მაგრამ თუ იგი მიქელანჯელოს მხატვრული პრინციპებიდან გამომდინარეობს და ამით არღვევს ფოტოგრაფიულ სიზუსტეს, ეს არ არის დიდი „ცოდვა“.

* * *

თამარ აბაკელიას ნაწარმოებთა კოლორიტში, კომპოზიციაში ყოველთვის იგრძნობა ეპოქის სული და გარემოს დამახასიათებელი თავისებურებანი, მის ნაწარმოებებს ყოველთვის ახასიათებთ ამაღლებულობა. მხატვარს არ ახასიათებს დაქუცმაცება და გმირის სულში აბეზარი ჩხრეკა. ამა თუ იმ ნაწარმოების გმირს მხატვარი ყოველთვის განზოგადოებულად იძლევა, მაგრამ ძირითად დამახასიათებელ თვისებებს, მაინც უნარჩუნებს მას.

თამარ აბაკელიას სახით ქართულ მხატვრობას შეემატა დიდი შემოქმედებითი ძალა, რომელიც შეუდარებელი ოსტატობით ასახავს საქართველოს დიდებას წარსულსა და აწმყოში.

ძველი თბილისი. ლინო-გრავიურა მხატ. ნ. ჩერნიშოვისა.

დაღუპული გმირის სურათთან

გიორგი შატბერაშვილი

მისი დაღუპვა სამშობლოში არავის სჯერა,
არ სჯერა ამ სახლს, ეზოს, ბუჩქებს, მშობლიურ სერებს,
და მოხუც დედას რომ ჩასძახონ ყურში ასჯერაც,
ქართველი დედა გმირის სიკვდილს ვერ დაიჯერებს.

ხანდახან ეპვი, საშინელი, ვით ბნელი ტყვია,
თუ გაიელვებს და ბურუსი გახდება ცხადი,
მაშინ გამშრალი ძუძუები უარს იტყვიან,
იმედის სხივი ადგება და ოთახში დადის..

ფხიზლდება დედა და იმედი ეპვის ჩრდილს წაშლის,
ის ვაჟკაცია, არ მოკვდება, არც უნდა ქება,
დარიალიდან არწივივით აფრინდა ცაში
და ეხლა იქნებ მტერს დნეპრიდან მიერეკება...

ის იღიმება... მას მჩქეფარე სიცოცხლე სურდა,
ეხლაც მოილტვის ამქვეყნიურ გუგუნისადმი,
და ეს ღიმილი მის ბაგეებს შერჩება მუდამ,
აწ და მარადის და იცოცხლებს უკუნისამდის!

ი. გრიშაშვილის რჩეული ლექსები რუსულად

გამომცემლობა „ზარდა ვოსტოკამ“ გამოსცა ილია გრიშაშვილის რჩეული ლექსების კრებული, რომელიც ოთხ რკალად არის გაყოფილი. პირველ რკალში — „სამშობლო და გამარჯვება“ — მოთავსებულია ოცდაოთხი ლექსი, მეორე რკალში — „თბილისი“ — თერთმეტი ლექსი, მესამეში — „სიყვარულის სიმღერები“ — ათი ლექსი, ხოლო მეოთხეში — „ბავშვებს“—რვა ლექსი, კრებულში შეტანული ლექსების თარგმანი ეკუთვნით: ბ. სერებრიაკოვს, ნატა ჩხეიძეს, ბ. კორნეევს, ი. ნოვიცკს, დ. სტრელცოვს, რ. ივნევს, კ. ჩერნიავსკის, ბ. ბრიკს, ს. ფეინბერგს, ბ. პასტერნაკს, ა. ყანჩელს, ა. აბაშელს, ვ. გფერნდაშვილს, იური მარს, ნ. ბობირევს. წიგნს დართული აქვს ა. სულავას კრიტიკული წერილი, ავტორის პორტრეტი, გამოცემულია ლუქსად, შეიცავს 127 გვერდს და ღირს შვიდ მანეთად.

წიგნის რედაქტორია ა. აბაშელი. მხატვრული გაფორმება ეკუთვნის მხატვარ ჩერნიშოვს.

საბჭოთა დრამაგურგია სამამულო ომის დღეებში

8 დეკემბერს მწერალთა სასახლეში დრამატურგებისა და თეატრის შემომქმედ მუშაკთა ოვის მოსკოვის თეატრალური ინსტიტუტის პროფ. მ. ს. გრიგორიევმა წაიკითხა მოხსენება თემაზე: „საბჭოთა დრამატურგია სამამულო ომის დღეებში“. მომხსენებელი დაწვრილებით შეჩერდა სამამულო ომის დღეების ამსახველი პიესების ძირითად ტენდენციებზე, ღირსებასა და ნაკლზე.

სამამულო ომის დღეებში დაწერილი პიესებისთვის, სთქვა მომხსენებელმა, — დამახასიათებელია ქმედითი ძალის მქონე, მტაცეა ნებისყოფის, დაბრკოლებათა გადამლახველი და მიზანდასწრაფებული გმირი. ეს გმირი თავის მოქმედებას წარმართავს ორმა მეცნიერულ ცოდნით (ოგნევი-კორნეიჩუკის „ფრონტიდან“), რაც მას აძლევს მტერზე გამარჯვების ძალასა და უნარს. პიესების გმირი უმეტეს შემთხვევაში სადა, მაგრამ მთლიან პიროვნებას წარმოადგენს. იმ შემთხვევაშიაც როდესაც პიესაში მომქმედ პერსონაჟის ხასიათი მოყვანილია ჭოლიანობას, მტერთან ბრძოლის პირობებში იგი მთლიანი ხდება. სამშობლოს წინაშე მოვალეობის შეგნება ამაღლებს და აკეთილშობილებს ადამიანს (თედორე — ლეონოვის პიესიდან „შემოსევა“).

სამამულო ომის ამსახველი პიესები გამოხატავენ საბჭოთა ხალხის მზარდ პატრიოტიზმს ოვდადებასა და ერთგულებას საშობლოსა და დიდი სტალინისადმი. სამამულო ომის გმირებად პიესებში წარმოდგენილი არიან სადა ხასიათის უბრალო ადამიანები და ისინი თუ საარაკო საქმეთა მომქმედნი არიან, ეს იმიტომ, რომ ისინი შთაგონებული არიან თავის ხალხის და დიდი ბელადის მიერ.

მომხსენებელმა ამასთანავე აღნიშნა ის ზოგადი ნაკლი, რაც მეტ-ნაკლებობით ამჩნევია უკანასკნელი ორი-სამი წლის განმავლობაში დაწერილ პიესებს. სახელდობრ: ფსევდო-ლირიკულობა (სიმონოვის პიესა „დაველოდე“), ყანრების აღრევა, ისტორიულ პიესებში ისტორიული სიმართლის დამახინჯება გამოგონილი ამბებით. პიესაში ქალთა პერსონაჟების გამოყვანა, როდესაც ამას მოქმედების დრო, ადგილი, და ხასიათი სრულიად არ ითმენს (სელვინსკის „ბრუსილოვი“) მომხსენებელმა მკაცრად გააკრიტიკა ლეონოვის პიესა „ლიონუშკა“.

სასურველი იქნებოდა ამ მეტად — საინტერესო და პრინციპიული მოხსენების ფართო აუდიტორიისთვის გამეორება.

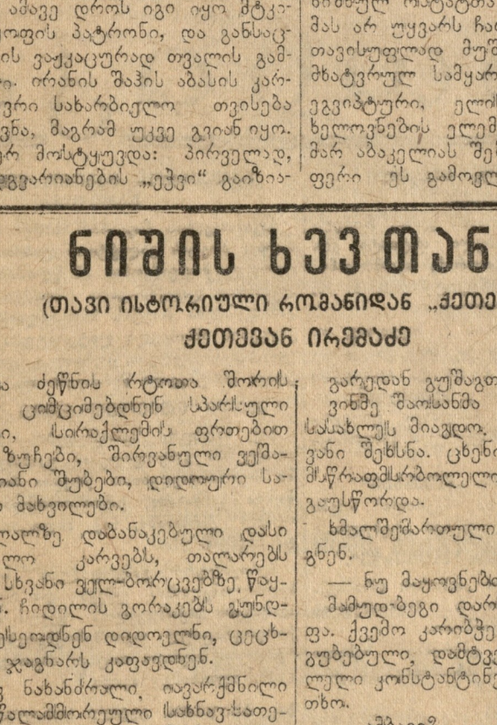

ნიშის ხევთან

(თავი ისტორიული რომანიდან „ქეთევანი“)

ქეთევან ირემაძე

უდის და ძეწნის რტოთა შორის მკრთალად ციმციმებდნენ სპარსული ჩუგლუგები. სარაქლების ფრთებით შეკრული ზუჩები, შირვანული ვეშაკები, ალმიანი შუბები, დიდოური საგვერდული მახვილები.

ნაყორუღალზე დაბანაკებული დასი სახელდახელო კარვებს, თალარებს მართავდა. სხვანი ვეულ-ბორცებზე, წაყრილიყვნენ. ჩიდილის გორაკებს გუნდ-გუნდად შესეოდნენ დიდოელნი, ცეცხლისათვის ჯაგნარს კაფავდნენ.

ირგვლივ ნახანძრალი, იავარქმნილი სახლები, წალამმორეული სახნავ-სათესი, ნაოხარი ზვრები, მორღვეული თხრილები და ცადაწვდილი ალი ქალაქს დაუმცხრალად უსალმუნებდა.

სასახლე სდუმდა.

მოფარდაგულის ჩერიში თიზრის სულთანი გახისვენებდა. ჯვრის ჩუქურთმებით დამშვენებულ პალატებში სთოვლეშდნენ ხანები. მარტოოდენ კონსტანტინეს არ ეძინა. ლანსარკმლიან დარბაზში ხავერდის საფენზე მისვენებულიყო შილიფად მოსილი ბატონიშვილი. სარკმელს თვალმიპყრობილი საგონებელს მისცემოდა.

— მოკვლა დამიპირეს, — ხმადაბლა წარმოთქვა, — ყრმის გამეფება უნდოდათ. ბარაქალა, ჩემო ყარაფირ! შორს ჩემგან შეურიგებელნო! დაგამხობთ, გაგსრესთ, ვით გავსრესე შმოპელი მამა და ძმა ჩემი.

„ეშმაკის თესლნი ისწრაფიან დასცენ შენი საბრძანებელი.—მაუწყებს ფირმანით შაჰინშაჰი.—გამოიყვანე მთებიდან დიდოელნი, ჩაუყენე შენი შირვანელნი და აღგავე კახთა მოდგმათ“.

ქიზიყი მოვსრნე, იორის პირი ცეცხლით დავბუგე, ცოტაც და გაგაზსაც ავიალაფებ. ხელს მივყობ ბედავის წვრთნას.

დადუმდა... ლალისა და საფირონისაგან შუთხზული ყალიონი გაბოლა. ციხეული კვამლი ნებიერად იკლაკნებოდა, თავს ევლებოდა კახეთის ხანს...

გარეედან გუშაგთა ყივილი მოისმა.

ვიხმე შაოსანმა აქაფებული ცხენი სასახლეს მიაგდო. მამუდ-ბეგმა გალავანი შეხსნა. ცხენიდან გადმოხტარი მსწრაფმსრბოლელი მთავარ შესავალს გაუსწორდა.

ხმალშემართული მცველნი გადაუდგნენ.

— ნუ მაყოვნებთ, ხანთან მომივით.

მამუდ-ბეგი დარბაზისაკენ წაესწრაფა. ქვევმ კარიბჭე გაიღო და სულშეგუბებული, დამტვერილი მალემსრბოლელი კონსტანტინეს ფერხთით განერთხო.

— ამბავი?

— უბედურება და მაჰმადის რისხვა, ხანო! მოდის ქეთევანი, მოდის და მოაბნელებს, გზადაგზა სოფლები უერთდებიან, უთვალავი ლაშქარი ბადმოეფინა ახატელას გორაკებს.

შეშფოთებული კონსტანტინე ზეწამოიჭრა.

— ქართლის მეფეს მაშველი ჯარი მიუცია,—განაგრძობდა შათირი,—კახთ-ჯალაბობაც აუმხედრებიათ.

— და მერე ეხლა მოხველ, აქამდე სად იყავ?

მთრთოლვარე ხელმა ქარქაშიდან ლესილი დაშნა ამართა... დოლბანდიანი თავი ზარიფ საფენზე გაგორდა.

კარის მცველნი უძრავად იდგნენ.

მოფარდაგულთან მიყუჟულიყო შიშეუვალი ყარაფირ.

— ამცნეთ ხანებს, მიხმეთ თიზრის სულთანს,—ძლივ გასაგონად წარმოსთქვა კონსტანტინემ და თვალით ანიშნა, გაიტანეთ შათირიო.

ხელშინაურნი კარებს მიეფარნენ.

ამბავი სამძიმო მოედო პალატებს. საქმეს გაცნობილნი, პირჩამობნელებულნი დიდებულნი მსწრაფლ ეახლნენ კახთა ბატონიშვილს.

მობრძანდა სახე ალეწილი თიზრის სულთანი. მას თან მოჰყვა პეწგაცლილი შემირხანი. განის კარიდან მოდიოდნენ წარბშერჭმული მამამზე ციციშვილი, შიშით თვალგადმოკარკლული ბაქთაშ სულთანი, ალი სულთანი, ჩალმიანი იორამ ჯორჯაძე და აღათანგ ჩოლოყაშვილი.

ყველანი წესისამებრ ჩამოლაგდნენ.

— ლა, ანაჰუ ლლაჰ?

— ასე უცბად?

— როგორ მოასწრეს?

იკვირვებდნენ დიდებულები.

— დავიგვიანეთ, სამუხის ‘ საზღვართან შევრჩით და დავიგვიანეთ,—ამოოხრა შემირხანმა.

— დაყოვნება არ გვმართებს, მტერი ახლოა, — შეაწყვეტინა კონსტანტინემ.

— ქალაქი უნდა დავიცვათ,—წაიბუტბუტა ბაქთაშ სულთანმა.

კონსტანტინე აიმღვრა: არა მიუგორა. ეს გაიფიქრა: ქალაქის დაცვა გაძნელდება, დუშმანი აქაც ბევრია.

— ქალაქს მცველნი დაგტოვოთ, და ნარჩენით წავესწრაფოთ. ომი გვიძს ძნელი. სიფრთხილე გვმართებს...

— იქნება სწორდეს, ხანო! ლელიჩალის ხევთან დაუხვდეთ დუშმანს,—წამოიწყო გულთმეცარმა ალი სულთანმა.

— რა სათქმელია!—შებედა ზეიდუღამ:—თეთრი წყლებით თუ წამოვა ქეთევან, მარჯვენა ფერდზე მოგვიმწყვდევს.

— თიმსას მხრით ქალაქი მიუდგომელია, — კვლავ განაგრძო ალი სულთანმა, — ფრიალოს უძირო ხევი ჩასდევს!

— მაშინ კახნი ეცდებიან ალაზანი გადასჭრან და ბურჯებს შეეფარნენ,—სწრაფად მოუჭრა კონსტანტინემ.

— ჩემი აზრია,—ენის ბორძიკით დაიწყო მამამზე ციციშვილმა,—ალაზნის იწროებში შევიტყუოთ. იწროებს ნიშის მხრიდან ჩაკრული ხვრელი ემიჯნება, რომელიც მთელ ველს დაჰყურებს.

— მართალსა ბრძანებს მამამზე! — წამოიძახა ჯორჯაძემ. — იწროებთან მოვიკიდოთ ფეხი. ქეთევანი არ აგვცდება მაშინაც თუ ალაევრდა გზით წამოვა. გულგულზე გადმოვლის და ისე მოვა ალაზანს.

დაუკვირდნენ ნათქვამს სხვებიც. ბოლოს, დასთანხმდნენ. მონაპირეებს ლაშქრის სავალად ლაკოს გზა ვაუთვალისწინეს.

ხანი კახეთისა წამოდგა, ეტყობოდა, რაღაც უნდა ეთქვა, მაგრამ თავი შეიკავა და უცებ მოსჭრა:

— რამლი ყაროთ,

დარბაზს ერუანტელმა დაუარა.

კონსტანტინე ხაიშ მოგვის სენაკისაკენ გაემართა, დანარჩენიც მას მიჰყვნენ. განვლეს გელაზით მოფენილი დერეფანი თუ არა, მეისრენი კოშკებიდან ჩარდახზე გამოცვივდნენ, ბუსა ჰკრეს.

განგაშზე წამოიშალა ჯარი: „ქეთევან დიდის ლაშქრით მოდისო“,—ქვიმათხევიდან-ლოპოტამდე დაირხა ეს ხმა. შეიქმნა ღელვა, ყაყანი, ლანძღვა, წყევა.

თოფჩიბაშები ცხენდაცხენ წესს ამყარებდნენ, ჩქარობდნენ. სხვანი თქრიალით ეშვებოდნენ თავდაღმართზე. სასახლისაკენ ეშურებოდნენ.

* * *

ინთა. ჯარი ფეხაჩქარებით დაიძრა. ილთას ბილიკებს მიჰყვა, ლაკოს გზაზედ გავიდა და ნიშის ხევთან გაშლილ ველზე დაბანაკდა.

კონსტანტინე და ბაქთაშ სულთანი ვრცელ მინდორზე განლაგდნენ. აღმოსავლეთით ალი სულთანი გამაგრდა, დასავლეთით შემირხანი. იწროები ზეიდულამ დაიჭირა. ილთას ხეობის კარი თიზრის სულთანმა.

ჯერ არც კი იყო ლაშქართ საბრძოლო მზაობა დასრულებული, რომ ალაზანს გალმა, მტვრის მყიისფერი ტალღები აზავთდნენ. ნისლისა და მტვრისა კორიანტელში დაკბილული თუღები გამოჩნდნენ—ეს ქეთევანის ლაშქარი. კახთა ჯარი, სამცხეთოს და სამუხრანოს სპანი მოეშურებოდნენ გრეგს.

საომრად აღკაზმული ლაშქარი მოჰყვებოდა ჯვარის მტვირთველსა და სეფე დროშას, რომლის ქვეშ თეთრ ტაიეზე ამხედრებულიყო ამაყარმოსილი ქეთევან დედოფალი. ამაყად იჯდა მხედარი, მისი სახე მარტოოდენ შეეპოვრობას მეტყველებდა. მხარმარჯვნივ ჯავშან-აღკაზმული პაპუნა ამილახვარი შესდგომოდა, რომელსაც ხელშუბოსანთა გუნდი თან მოსდევდა. მხარმარცხნივ დავით ასლანიშვილი ბექთრონთან ერთად მოემართებოდა. მოდიოდნენ, ბოლო არ უჩანდათ. სამეოდ ალაბის მანძილზე მშვილდოსანთა ქვეითნი მოემართებოდნენ. მათ კახთა ჯალაბობა მოჰყვებოდა, ისრებით ავსილი კაპარჭები ეკიდათ. შორიახლო სამარქაფო ჯარის ნაწილებიც მოსჩანდნენ.

ქართლ-კახეთის ლაშქარი ხეადვდა დაბანაკებულ მტერს. შფოთავდნენ მებრძოლნი, უნდოდათ მყისვე დასხმოდნენ თავს, დუშმანს, მაგრამ ილთას ხევი და ალაზანი ეღობებოდა მათ. მწყობრის ნაბიჯით გაემართნენ.

ქეთევანმა ჯილავს მოსწია, ცხენი შესდგა, ჯარს გადახედა:

მხედარნი ჩამოხდნენ.

— აღიგვას მტერი მიწისა ჩვენისაგან!—გაისმა საომარი შეძახება დედოფლისა.

—ამინ!—ღაღადჰყო ჯარმა და მუხლთ მოირთხა.

— ვფიცავ, თავი ჩემი აწ დამიდვია სასიკვდილოდ. დამარცხებული მე არ გავალ!

— ვფიცავთ!—ღაღადჰყო ჯარმა.

დედოფალმა ტაიჭი შეაბრუნა. მხედარნი ასხდნენ ცხენებზე, საომარ წესისამებრ ოთხ სვეტად გაიყვნენ.

მტრის ბანაკს მიადგა ქართლ-კახეთის ლაშქარი და მის პირდაპირ ალაზნის გალმა შეჩერდა.

ლაღად გაშალეს დროშა-ალამი.

პაპუნა ამილახვარმა ბრძანა და ჭენებით დაძრული ცხენოსანები ეკვეთნენ ალაზანს. შეიქმნა ყიჟინა, ფიცხელი შეყვირება...

დედოფალი განერიდა ბანაკს. ბექზე გადამდგარი გამჭრიახის თვალით გასცქეროდა ბრძოლის ველს.

ამირსპასალარი მეწინავე რაზმით მიეჭრა მტრის ბანაკს. ქაიხოსრო ომანიშვილი მარჯვენა ფრთას ეკვეთა, დავით ასლანიშვილმა გაჰქუსლა და თვალის დახამხამებაზე თავი დაუარა ალი სულთანს.

ნიშის ხევს ყიჟინა დასცეს. ისარ-შუბით განგმირულნი ხევში სცვივდნენ, წინა რიგებში იბრძოდნენ ერთად, ჯგუფ-ჯგუფად, გასასვლელებში ერთი მიდიოდა ერთზე.

აგერ მიუხდა გახელებული ლეკი ნოდარ ფალავანდიშვილს, შუბის წვერით ბექთარი გაუგლიჯა. მყისვე მიტრიალდა ხმალშემართული ფალავანდიშვილი, მომხდომის შოკვეთილ ძკლავი მიწას დაენარცხა.

მაღლობიდან გურზმომარჯვებული ბაადურ ერისთავი გადმოიჭრა, სამი შირვანელი აკუწა, სცა მეოთხეს—ფარმომართულს. მაგრამ გურზი ზედ შეამტვრია. კინენით ეძგერა მოპირდაპირე, ერისთავი განზე გაუსხლტა. შირვანელი ხელშუბით მიუხდა. ბაადურმა ფარი იფარა. მოპირდაპირემ ხელშუბი უქნა და ლახტს მიმართა. ერისთავმა ხმალი იშიშვლა, ერთის მოქნევით ლახტი უნდა გაეპო, რომ ცხენქვეშ შეუვარდა სპარსელი. მოუკლა სამანდი.

სცენს რა ცხენის წაქცევა, წამოესივნენ და ახეხეს ბაადურ ერისთავი.

ამის დანახვაზე ჩალმოსანმა ჩაქროლა და სპარსულად შეიძახა: „მაგრა დაჭაკთ, ჩააძალეთო“. მაგრამ სიტყვა პირშივ შეაწყდა, მას ორბის ფრთით შემკული ცხენოსანი გამოეენთო.

—გიცან, ციციშვილო!—საზარლის ხმით შეჰყვირა ზურაბ ჯორჯაძემ და ხმლით კისრამდის ჩათალა იგი.

შემირხანი მაშინვე მიეჭრა ჯორჯაძეს, სტყორცნა ისარი. წვრილთვალამ არ გაატარა ზრო ისრისა. მაშინ მოპირდაპირემ გასისხლიანებული ხაზის გამაგრება. ჯორჯაძემ მოასწრო და ქვემოდან აჰკრა ხმალი. მძლავრად მოქნეული იარაღი საცხვირეს მოხვდა.

შემირხანს იმამგუარი გამოესარჩლა. მაგრამ ედიშერ ჯანდიერმა შშვილდი მოზიდა და მარჯვედ მოსხლეტილი საყალნოთი მკერდი განუწონა.

მტერი შეშფოთდა; მოწინავე რაზმში შეპრალმა პაპუნა ამილახვარმა დამალა რაზმის წყობილება, აიძულა იგი ზეგანზე მიწეულიყო.

ქაიხოსრო ომანიშვილმა მარჯვენა ფრთა ადგილ-ადგილ გადათელა. მტერს არ ჰქონდა ფართოდ გასაშლელი ადგილი, შეხვედრა ბრძოლა. მარცხენა მხარე ცდილობდა ბრძოლის ხაზის გამაგრებას. მაგრამ, აჰა, ასლანიშვილმა გაარღვია პირველი მწკრივი. შედრკნენ წინამბრძოლნი, ხევისაკენ იბრუნეს პირი.

მაშინ ყიჟინით მიაგდო ვაჩნაძემ საამასზე მეტი ცხენოსანი. ამილახვარს მოახსენა:

(დასასრული მე-4 გვ.)

ᲰᲘᲢᲚᲔᲠᲘᲡ ᲐᲕᲐᲖᲐᲙᲔᲑᲘᲡ ᲮᲕᲔᲓᲠᲘ

ᲔᲠᲗᲘ ᲘᲜᲒᲚᲘᲡᲣᲠᲘ ᲜᲐᲬᲐᲠᲛᲝᲔᲑᲘᲡ ᲛᲘᲮᲔᲓᲕᲘᲗ

საზღვარგარეთ გამოქვეყნდა რამდენიმე მხატვრული ნაწარმოები, სადაც ავტორები ცდილობენ გახმვრტონ ახლო მომავლის მოვლენათა მსვლელობა, დახატონ სურათი იმისა, თუ როგორ მოხდება გერმანიის კაპიტულაცია, როგორ მოიქცევიან მისი დღევანდელი მესვეურები, ის ავაზაკები, რომელნიც სათავეში უდგანან ფაშისტურ უაჩალთა ბრბოს.

ერთ-ერთ ასეთ ნაწარმოებს, რომელიც მკითხველთა ცხოველ ინტერესს იწვევს, წარმოადგენს ინგლისელი მწერლისა და ჟურნალისტის ჯორდონ ბოშელის წიგნი, „ჯონ ბრაუნის სხეული“. ბოშელის წიგნი იმ ლიტერატურის ნიმუშია, რომელიც, ცდილობს რა მომავლის განჭვრეტასა და წარმოსახვას, ამავე დროს მკითხველს ფაქტიურ მდგომარეობას, სინამდვილეს არ აშორებს.

ბოშელის წიგნის „ჯონ ბრაუნის სხეულის“ მეორე ნაწილი გვიხატავს იმ ამბებს, რომლებიც მოპყვებიან გერმანული ფაშისტური არმიის საბოლოო განადგურებას საბჭოთა კავშირ-გერმანიის ფრონტზე. ავტორი წარმოგვიდგენს, როგორი იქნება ჭითელი არმიის გადამწყვეტი და საბოლოო გამარჯვების რეზონანსი ოკუპირებულ ქვეყნებში და თვით გერმანიაში. ბოშელის წარმოსახვით ყველა დამონებულ ქვეყანაში დაიწყება აჯანყება ჰიტლერული უღლის გადასაგდებად. ჰიტლერელი ბანდიტები ამოსწურავენ ყველა თავის შესაძლებლობას, ვერ მიაღწევენ ვერავითარ წარმატებას და პირისპირ აღმოჩნდებიან ძლევამოსილი წითელი არმიის წინაშე გერმანიის საზღვრებზე. ფაშისტურ ბანდის მესვეურები დაიბნევიან. ბოშელის წიგნის მიხედვით, გერმანიიდან პირველი გაიქცევა გებელსი, რომელიც გადასწყვეტს შვეიცარიაში დაიმალოს. ჰიმლერი სხვა გზას ირჩევს, იგი გამოცხადდება იმ გენერლებთან, რომლებიც სათავეში ჩაუდგებიან ჰიტლერის საწინააღმდეგო მოძრაობას არმიაში. ჯალათი ჰიმლერი მათთან მივა პორტფელით, სადაც მას ჩამალული აქვს „ფიურერის“ საშინელ ბოროტმოქმედებათა მამხილებელი მასალა. ამ ნაბიჯით ჰიმლერი ფიქრობს მოიპოოს სიცოცხლე და შეწყალება. ასე წარმოგვიდგენს ჰიტლერული გერმანიის ახლო მომავალს გორდონ ბოშელი.

ფაშისტ მესვეურთა ასეთი სიმხდალე მოსალოდნელი საშიშროების მომენტში ავტორის შიშველი ფანტაზიის ნაყოფი როდია. არ შეიძლება დავივიწყოთ 1923 წელს მიუხეხნში მომხდარი ფაშისტური შეთქმულება, როცა ჰიტლერმა საოცარი დაბნეულობა და სიმხდალე გამოიჩინა. როგორც ცნობილია, როცა აჯანყებულთა იმ რაზმს, რომელსაც ჰიტლერი მეთაურობდა, ტყვე დაუშინეს, ჰიტლერი პირველი გაერთხა მიწას და ქუდზედან მიიმალა, მიატოვა რა თავისი უაჩალების ბანდა უპატრონოდ, ბედის ანაბარად. ამას წინათ ჰიტლერის სიმხდალის დამადასტურებელი ეს ფაქტი გაიხსენა ცნობილმა ფრანგმა ჟურნალისტმა ანდრე სიმონმა თავის სახელმოხვეჭილ წიგნში „ევროპის ადამიანები“. არ მოგვეპოვება არავითარი საფუძველი ვიფიქროთ, რომ ფაშისტ ავაზაკთა ბანდიტი ლიდერები სხვაგვარად მოიქცევიან ამ ფაქტიდან ოცი წლის შემდეგ, როცა მათ ფეხქვეშ ნიადაგი მძვინვარე ცეცხლით აგიზგიზდება. გვიჩვენებს რა ფაშისტ ობერგალათების ამ სასოწარკვეთილ მხდალ ყოფაქცევას იმ საათებში, როცა ისინი სამსჯავროს წინაშე წარსდგებიან, გორდონ ბოშელი აგვიწერს იმავე დროს იმ საშინელ ხრწნას ჰიტლერიზმის ბანაკში, რომელიც საბოლოოდ შეარყევს და მოშლის ფაშისტური გერმანიის ზურგს, მიიყვანს ჰიტლერულ გერმანიას სრულს კაპიტულაციამდე. ბოშელი იმდენად გადაუჭარბებლად და რეალურად წარმოადგენს ფაშისტური გერმანიის კატასტროფის წინა პერიოდს, რომ მკითხველს სჯერა ამ ავტორის განჭვრეტის სრული შესაძლებლობა.

Ტ. ᲠᲣᲛᲝᲢᲝᲕᲘ,
(ᲩᲕ. ᲡᲞᲔᲪ. ᲙᲝᲠᲠ.).

ᲜᲝᲠᲩᲘ ᲛᲣᲡᲘᲙᲝᲡᲔᲑᲘ

ᲞᲠᲝᲤᲔᲡ. Შ. ᲐᲡᲚᲐᲜᲘᲨᲕᲘᲚᲘ

გასული სასწავლო წლის დამთავრებისას მოეწყო ფილარმონიასთან არსებული სიმფონიური ორკესტრის ბრწყინვალე კონცერტი, რომლის სოლისტებად გამოვიდნენ მუსიკალური ათწლედის მოსწავლეები. არა მარტო ერთი სასწავლო წლის განმავლობაში ჩატარებულმა მუშაობამ, არამედ მუსიკალური აღზრდის მთელმა სისტემამ უზრუნველჰყო მათი შემსრულებლობის მაღალი დონე.

1935-36 წელს თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიასთან შეიქმნა ნიჭიერ ბავშვთა სპეციალური ჯგუფი, რომელსაც ხელმძღვანელობდა პროფ. ი. აისბერგი.

მუშაობის პროცესში გამოირკვა, რომ მათთვის საჭიროა სწავლების განსაკუთრებული მეთოდი და განსაკუთრებული ორგანიზაცია, რათა სათანადო დონეზე ყოფილიყო დაყენებული ბავშვთა მუსიკალური აღზრდის საქმე. ამიტომაც 1938 წ. დაარსებულ იქმნა მუსიკალური ათწლედი, რომელსაც პირველ ხანებში ხელმძღვანელობდნენ პროფ. ა. ფაღავა და გ. თაქთაქიშვილი, ხოლო შემდეგში— გ. თაქთაქიშვილი და ა. ჩიჯავაძე.

ათწლედს ჯერ ჰქონდა მხოლოდ საფორტეპიანო და სიმებიანი ინსტრუმენტების განყოფილებანი. შემდეგ სასწავლელი თანდათან ფართოვდება, არსდება სასულე ინსტრუმენტები განყოფილება და ეგრეთწოდებული შემოქმედებითი ჯგუფის ჩამოყალიბებაც ხერხდება. ეს ჯგუფი არ წარმოადგენს დამოუკიდებელ განყოფილებას. ათწლედის დირექციამ ყურადღება მიაქცია ზოგიერთი მოწაფეების კომპოზიციისადმი მისწრაფებას. ამ ბავშვებს საშუალება მიეცათ მაღალი კვალიფიკაციის მქონე პედაგოგ-კომპოზიტორებთან ემაცადინათ.

შარშან ჩამოყალიბდა ბავშვთა ვოკალური ჯგუფი. მეცადინეობის განსაკუთრებული მეთოდით პედაგოგები მიზნად ისახავენ ბავშვთა ხმის დაცვას თითხმეტი წლის ასაკიდან რომდეს, სანამ მათთან შეიძლება ნამდვილი ტექნიკური მუშაობის დაწყება.

ამრიგად, დღეისათვის ათწლედში არსებობს თითქმის ყველა ის განყოფილება, რაც კი კონსერვატორიაშია.

მუს. ათწლედის მოსწავლე გ. თორაძე

მუს. ათწლედის მოსწავლე ნ. ყავრიშვილი

ათწლედის მოსწავლეები გამოდიან არა მარტო აკადემიურ კონცერტებზე, არამედ მუსიკალურ სასწავლებლის გარეშეც. ათწლედი ყველა მნიშვნელოვან საზოგადოებრივ და პოლიტიკურ მოვლენას ეხმაურება სპეციალურ კონცერტებში მონაწილეობით, სადაც საზოგადოების წინაშე ბავშვებს გამოაქვთ თავიანთი დიდი მუსიკალური ნიჭი.

განსაკუთრებით უნდა აღვნიშნოთ სამი სიმფონიური კონცერტი — ორი დირიჟორ ო. დიმიტრიადის და ერთი დირიჟორ პროფ. ა. გაუკის ხელმძღვანელობით. ამ კონცერტებზე ვიოლინოზე დამკვრელებმა მ. იაშვილმა, გ. ოქროპირიძემ, მ. ტურჩინსკიმ, პიანისტებმა გ. ამირაჯიბმა, ნ. ყავრიშვილმა, რ. ევთიშვილმა, ლ. ვლასენკომ, ე. ჩიჩმაჯიანმა და სხვებმა გამოიჩინეს დიდი ტექნიკური გაწაფულობა და მუსიკალობა.

დიდი წარმატება და თავის ასაკიასთვის შედარებით კარგი მუსიკალური მომზადება გამოიჩინეს საკლასო საღამოებზე მოწაფეებმა: ა. ნიეარაძემ, ს. ტერ-საკოვამ, ჯ. კაიშაურმა, გ. თორაძემ, ვ. ეტმეკჩიანმა, მ. ყარიბაშვილმა და ი. კუგუჩევამ. ზოგმა ამათგანმა მთელი განყოფილების პროგრამაც კი შეასრულა.

ათწლედის მოწაფეები, გარდა სოლო გამოსვლებისა, მონაწილეობას იღებენ თბილისის მუსიკალურ საშუალო სასწავლებლების გაერთიანებულ ორკესტრში დირიჟორ შ. თაქთაქიშვილის ხელმძღვანელობით და კამერულ ანსამბლებში.

მოწაფეთა ჯგუფმა თ. გვაზავამ, ა. ბუზოღლიმ, გ. ციციშვილმა და ლ. ცუპაშვილმა ორი კონცერტის პროგრამაში გვიჩვენეს საკუთარი ნაწარმოებები.

ამ კონცერტების გაშო გამართულ სპეციალურ მეთოდურ თათბირზე განხილული იქნა კომპოზიტორის აღზრდის მეტად მწვავე და ძნელი საკითხი. ამ თათბირის შედეგად ათწლედის დირექციამ მიიწვია პროფ. დ. არაყიშვილი, რომელიც მოწაფეებს ლექციებს უკითხავს ქართული მუსიკალური ფოლკლორის შესახებ.

მაგრამ ამ მიღწევების განსამტკიცებლად და საქმის გასაუმჯობესებლად საჭიროა სხვადასხვა ღონისძიების გატარება. ათწლედის სასწავლო გეგმაში სრულებით არ არის შეტანილი ზოგადი განათლების საგნები. ამ საგნების გავლა ბავშვებს უხდებათ საშუალო სკოლებში. ამიტომაც მათი დატვირთვის აღრიცხვა შეუძლებელია.

მთავარი მიზეზი იმისა, რომ ათწლედში ზოგადი განათლების საგნები არ იკითხება საკუთარი შენობის უქონლობაა. შეიძლება მეტიც ითქვას: ათწლედს რომ შენობა ჰქონდეს, დაარსდებოდა სპეციალური ინტერნატი. მაშინ შესაძლებელი იქნება მთელი რესპუბლიკის მასშტაბით იქნას შერჩეული ნიჭიერ ბავშვთა მეტი რაოდენობა. გარდა ამისა, ათწლედის დირექციას საშუალება ექნება თვალყური ადევნოს ბავშვთა აღზრდის მთელ პროცესს.

ათწლედისათვის არა ნაკლებ მნიშვნელოვანი საკითხია საკუთარი ინსტრუმენტების შეძენა, რის უქონლობაც საგრძნობლად აფერხებს მუსიკალური ათწლედის დირექციისა და მთელი კოლექტივის ნაყოფიერ ჟეშაობ.ს.

დარწმუნებულნი ვართ, რომ ამ ღონისძებათა განხორციელება წინ წასწევს ნიჭიერ ბავშვთა მუსიკალური აღზრდის საქმეს.

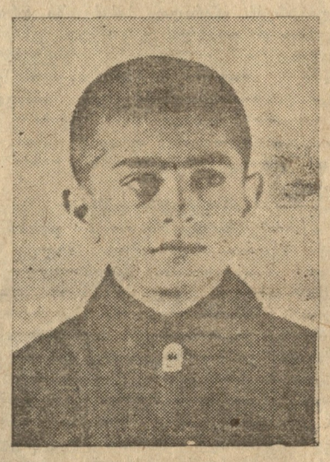

მუს. ათწლედის მოსწავლე გ. ოქროპირიძე

ᲔᲠᲝᲕᲜᲣᲚᲘ ᲑᲘᲑᲚᲘᲝᲗᲔᲙᲐ

მუსიკალური ათწლედის მოსწავლეები: მ. ჩხეიძე და მ. იაშვილი.

ᲑᲘᲑᲚᲘᲝᲒᲠᲐᲤᲘᲐ

Კ. ᲚᲝᲠᲗᲙᲘᲤᲐᲜᲘᲫᲔ, Ი. ᲛᲝᲡᲐᲨᲕᲘᲚᲘ — „ᲩᲔᲛᲘ ᲕᲜᲐᲮᲔᲗ ᲘᲡᲘᲜᲘ“

ნარკვევების და წერილების კრებული, რომლის სათაურიც ზემოთ ამოვწერეთ, შეუნელებელი ინტერესით იკითხება. ამ ინტერესს ჰქმნის პირველყოვლისა მრავალფეროვანი თემატიკა კრებულისა, რომელშიაც მკაფიოდ მოხაზულია პორტრეტები ჩვენი ფრონტისა და ზურგის სახელოვანი ადამიანებისა. აქ თვით ცოცხალი ცხოვრება სჩქეფს თავისი დაძაბული რიტმით, აქ ჩნდებიან ფრონტელები—ზოგჯერ ორიოდე კალმის მოსმით,—მაგრამ მაინც გამოკვეთილად და დასამახსოვრებლად, აქ ვეცნობით ადამიანებს, რომელიც საბჭოთა ხურგში დაუღალავი შრომით ანმტკიცებენ ჩვენი ქვეყნის თავდაცვის სიძლიერეს.

ნარკვევები არ არის დალაგებული თემების მიხედვით. აქ ერთი მეორეს სცვლიან და მისდევენ ფრონტისა და ზურგის სურათები.

კ. ლორთქიფანიძის და ი. მოსაშვილის წიგნში ყურადღებას იპყრობს ნარკვევის უანრისათვის დამახასიათებელი შეთავსება პოლიტიკური სიმახვილისა და მხატვრული ფერადებისა. პირველ ნარკვევში, რომელსაც „ხალხი-ამირანი“ ეწოდება, კარგად არიან გამოყენებული ქართული ხალხური მითოლოგიის სახეები უადრესად მახვილი და პოლიტიკურად მძაფრი მოვლენების დასახასიათებლად. ნარკვევის მიზანია—გვიჩვენოს ხალხის უძლეველობა, სიძულვილი უცხოთა ძალადობის მიმართ. ყველაფერი ეს გადმოცემულია ცოცხალ კონკრეტულ მაგალითებზე.

თუ პირველ ნარკვევში წინა პლანზე წამოწეულია ახლებურად გაცოცხლებული მითოლოგიური სახეები, მეორე ნარკვევში „ქართველ დედაში“ ამავე როლს საქართველოს ისტორიის სახეები ასრულებენ. მასში საკაძის სოფლის დღევანდელი სახეა აღწერილი. ეს ქართლის ჩვეულებრივი სოფელია, ერთი ათასთაგანი, მაგრამ აბა დახედეთ რა არაჩვეულებრივი გმირული გული ცოცხლობს მის მოსახლეთა მკერდში! ნარკვევი იწყება „ქართლის ცხოვრების“ ციტატით იმაზე, თუ როგორ დასთმო სამშობლოსათვის შვილი დიდმა მოურავმა. „და დღესაც,—სწერენ ავტორები,—გიორგი საკაძის სოფელში რომ შედიხართ, ყველგან და ყველაფერში ამ უკვდავი სიყვარულის სული ტრიალებს,—სამამულო ომის მრისხანე წელიწადში იგი მიუძღვის ხალხს, როგორც რწმენა მათი შრომისა და ბრძოლის გამარჯვებისა.

და როგორც ძველად ნოსტელი ეაქკაცები ბრძოლაში ეოთაპოიად გაეკვეთოდნენ თავის ეოურავს, ახლაც ერთპიროდ გასდგომიან მათი შთამომავალნი სამამულო ომის დიდ გზას, საშობლოსათვის თავმეფიცულნი... ბატონყმეობა ბარტო ფრონტზე როდი ისახელეს თავი. თავი ისახელეს ია ითავ, ვინც სახლში დარჩა გუთნის დედად, მეუღეად, ძვირფელ-თესველად. განსაკუთრებით ოელიეფეურად სჩანს ნარკვევში სახე ხატო ხიხაბარელისა, ამ მხნე გაბრჯენელი ქართველი დედისა, რომელმაც სოფელს სამგალითო ხელმძღვანელობა გაუწია და საკოლმეურნეო მინდვრებზე უხვი და ბარაქიანი მოსავლის აღება უზრუნველჰყო. ეს სახე ერთგვარად გახზოგადებულიც არის, მოცემულია, როგორც სახე მშრომელი კოლმეურნისა, ქართველი დედისა, რომელიც დაუღალავად იღწვის სამშობლოსათვის. ამიტომ მკითხველისათვის უაღრესად დამაჯერებელია ის სიტყვები, რომლებითაც ნარკვევი თავდება: „ეისაც ასეთი დედის ძუძუ უწოვნია, იგი მტერს შინ არ შემოუშვებსო“.

„ᲪᲘᲪᲮᲚᲘᲡ ᲝᲡᲢᲐᲢᲘ“ ᲓᲐ „ᲨᲣᲠᲘᲡᲛᲒᲔᲑᲔᲚᲘ“ ᲒᲕᲘᲗᲮᲠᲘᲡ ᲙᲐᲒᲨᲘᲠᲘ ᲛᲘᲠᲘᲡ, ᲝᲠᲘ ᲡᲐᲮᲔᲚᲝᲒᲜᲝ ᲥᲐᲠᲗᲕᲔᲚᲘᲡ—ᲐᲚᲔᲥᲡᲘ ᲞᲘᲠᲛᲘᲡᲨᲕᲘᲚᲘᲡ ᲓᲐ ᲕᲚᲐᲓᲘᲛᲔᲠ ᲚᲣᲠᲡᲛᲜᲐᲨᲕᲘᲚᲘᲡ ᲑᲠᲫᲝᲚᲐᲡ. „ᲐᲛᲮᲐᲜᲐᲒᲨᲘ“ ᲛᲝᲗᲮᲠᲝᲑᲘᲚᲘᲐ ᲐᲛᲔᲑᲘᲗ ᲒᲘᲝᲠᲒᲘ ᲯᲘᲠᲨᲘᲕᲘᲚᲘᲡᲐ, ᲠᲝᲛᲔᲚᲘᲪᲐᲪ ᲐᲠᲘᲡ ᲨᲔᲢᲐᲜᲘᲚᲘ ᲡᲐᲛᲨᲝᲑᲚᲝ ᲝᲛᲘᲡ ᲓᲘᲓᲘ ᲒᲖᲐᲡ, ᲡᲐᲛᲨᲝᲑᲚᲝᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲗᲐᲕᲓᲔᲓᲘᲪᲣᲚᲘ... ᲒᲐᲠᲓᲐᲛᲝᲛᲐᲕᲐᲚᲘ ᲡᲐᲐᲙᲐᲫᲘᲡ ᲛᲐᲗᲘ ᲨᲗᲐᲛᲝᲛᲐᲕᲐᲚᲘ ᲡᲐᲛᲐᲛᲣᲚᲝ ᲝᲛᲘᲡ ᲓᲘᲓ ᲒᲖᲐᲡ, ᲡᲐᲡᲘᲛᲝᲑᲚᲝᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲗᲐᲕᲓᲔᲓᲘᲪᲣᲚᲘ... ᲒᲐᲢᲠᲘᲪᲚᲔᲑᲣᲚᲘᲐ ᲡᲐᲐᲙᲐᲫᲘᲡ ᲓᲘᲓᲘᲡᲬᲚᲘᲡ ᲥᲐᲠᲗᲕᲔᲚᲘ ᲮᲐᲚᲮᲘ, ᲠᲝᲛᲚᲘᲡ ᲡᲐᲣᲙᲔᲗᲔᲡᲝ ᲡᲘᲜᲗᲔᲖᲘ ᲓᲐᲛᲬᲧᲝᲑᲘᲡ ᲓᲠᲝᲡ ᲒᲐᲛᲝᲩᲜᲓᲐ ᲛᲘᲡᲘ ᲓᲘᲓᲘ ᲒᲖᲐ, ᲡᲐᲡᲘᲛᲝᲑᲚᲝᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲛᲘᲗᲘᲗᲔᲑᲣᲚᲘ ᲒᲖᲐ, ᲡᲐᲡᲘᲛᲝᲑᲚᲝᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲛᲘᲗᲘᲗᲔᲑᲣᲚᲘ ᲒᲖᲐ, ᲡᲐᲡᲘᲛᲝᲑᲚᲝᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲛᲘᲗᲘᲗᲔᲑᲣᲚᲘ ᲒᲖᲐ ᲓᲐ ᲐᲠᲐᲠᲘᲡ ᲛᲘᲡᲐᲛᲐᲠᲗᲘ ᲒᲐᲜᲐᲗᲚᲔᲑᲘᲡ ᲡᲐᲒᲜᲘ. ᲐᲛ ᲡᲐᲒᲜᲔᲑᲘᲡ ᲒᲐᲕᲚᲐ ᲑᲐᲒᲨᲕᲔᲑᲡ ᲣᲮᲓᲔᲑᲐᲗ ᲡᲐᲐᲠᲘᲡ ᲛᲝᲛᲐᲕᲚᲔᲑᲨᲘ. ᲐᲛᲘᲢᲝᲛᲘᲗᲘᲪ ᲛᲐᲗᲘ ᲓᲐᲢᲕᲘᲠᲗᲕᲘᲡ ᲐᲠᲘᲪᲮᲕᲐ ᲨᲔᲣᲫᲚᲔᲑᲔᲚᲘᲐ. ᲛᲗᲐᲕᲐᲠᲘ ᲛᲘᲖᲔᲖᲘ ᲘᲛᲘᲡᲐ, ᲠᲝᲛ ᲐᲗᲬᲚᲔᲑᲘᲗ ᲖᲝᲒᲐᲓᲘ ᲜᲘᲗᲘᲔᲠᲘ ᲒᲐᲜᲐᲗᲚᲔᲑᲘᲡ ᲡᲐᲒᲜᲘ ᲐᲠ ᲘᲙᲘᲗᲮᲔᲑᲐ ᲨᲔᲣᲫᲚᲔᲑᲔᲚᲘᲐ. ᲛᲐᲒᲠᲐᲛ ᲐᲛ ᲛᲘᲦᲬᲔᲕᲔᲑᲘᲡ ᲒᲐᲜᲡᲐᲛᲢᲙᲘᲪᲔᲑᲚᲐᲓ ᲓᲐ ᲡᲐᲭᲘᲠᲝ ᲐᲠᲘᲡ ᲨᲔᲢᲐᲜᲘᲚᲘ ᲖᲝᲒᲘᲠᲗᲘ ᲒᲐᲜᲐᲗᲚᲔᲑᲘᲡ ᲡᲐᲒᲜᲘ. ᲐᲛ ᲡᲐᲒᲜᲔᲑᲘᲡ ᲛᲘᲖᲜᲘᲗ ᲐᲠᲘᲡ ᲨᲔᲢᲐᲜᲘᲚᲘ ᲛᲗᲚᲘᲐᲜᲘ ᲛᲘᲡᲐᲮᲐᲚᲔᲑᲘ ᲓᲐ ᲛᲘᲗᲘᲗᲔᲑᲣᲚᲘ ᲒᲖᲔᲑᲘ ᲓᲐᲛᲬᲧᲝᲑᲘᲡ ᲓᲠᲝᲡ ᲒᲐᲛᲝᲩᲜᲓᲐ ᲛᲘᲡᲘ ᲓᲘᲓᲘ ᲒᲖᲐ, ᲡᲐᲡᲘᲛᲝᲑᲚᲝᲡᲐᲗᲕᲘᲡ